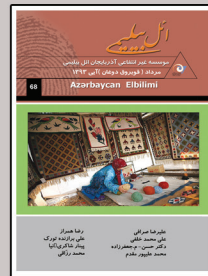




رضا همراز
علی برازنده (تورک)
پینار شاگری نیا
محمد رزاقی

علیرضا صراف
علی محمد خلفی
دکتر حسن - م. جعفرزاده
محمد علیپور مقدم



آذربایجان ائل بیلیمی درنگی نین آیلیق ایچ بولتنی

مرداد (قویروق دوغان) آبی ۱۳۹۳
۶۸- جی سایبی

باش یازار:
احد فرهمندی

رداکسیا هیئیتی:
علیرضا صراف
کاظم عباسی
محمدعلیپور مقدم

قرافیست:
اوایق

جلدین شکیلی: ارسباران دا ورنی (کیلیم) توخویان قادیان.

شکیل: مصطفی قربانی موحد



E_mail.info@azelbilimi.com
www.azelbilimi.com



موسسه غیر انتفاعی
آذربایجان ائل بیلیمی
شماره ثبت: ۱۰۳۲

ایچینده کیلر

۳ سربازلار قاچین ممدقلی گلدی / دکتر حسن- م. جعفرزاده

۶ ائل بیلیمی اوجاق باشی صحبتلری / بیره / علیرضا صراف

۱۲ سلیم جواهر یا سلیم جواهری / رضا همراز

۱۸ تورکجه «سلیم جواهر فروش» داستانی / برازنده- شاکری نیا

۲۷ جور تدانون ناغیلی / علی محمد خلفی

۲۹ صدیی ن کرمین حکایتی / علی محمد خلفی

۴۱ کوچک رضا ناغیلی / محمد رزاقی

سربازلار قاچين ممدقلي گلدی

(توفارقاندا آرتش يين ساخلوسو اولان دوراندا کی دئيم و سؤزلر)

دکتر حسن - م. جعفرزاده



قایناق شخصلر: حاجی غلامعلی حاجی اسماعیلی - ۵۵ یاشلی - دیپلم، توفارقانلی

ف. خانیم قصابپور - ۶۰ یاشلی - بشاواد، توفارقانلی

«سربازلار قاچين ممدقلي گلدی» ۵۵-۵۰ ایل بوندان اول توفارقان گنجلری آراسیندا تانینمیش بیر سؤز ایمیش. «سربازلار قاچين ممدقلي گلدی» و باشقا نئچه سؤز توفارقاندا آرتشین ساخلوسو اولان زامانی یارانمیشدیر. بو ساخلو ۴۰- جی ایل لرده توفارقاندا ییغیشدیریلدی.

او زامانلار نئچه آرتش گؤرولسی کتفلنیرکن توفارقاندا قادین حامامینا گیریپ، خالقین ناموسونا ساتاشیرلار. توفارقان خالقی بو ایشه طاقت کتیرمیر و اللرینه بئل - دگنگ آلیب آرتشه قارشى دایانیر. دولت عاجیز قالیب ۴۰- جی ایللرده ساخلو، عسگر و گؤرولیلرینی توفارقاندا کؤچوردور.

او ایللر «ممدقلي» آدلی بیرسی ژاندارمری گؤرولسی و عسگرلیک حوزه سی سوروملوسوایدی. سربازلیق دورونه بیگاری کیمی باخیلماق و او زامانلار ایندیکی کیمی هر بیر ایشه «عسگرلیک بیتیرمه» قیدیاتی لازیم اولمادیغی اوچون چوخلاری عسگرلیکدن قاچاق اولاردیلار ائله کی «سربازقاچاغی» کیمی اصطلاح ائله اوزامانلار یارانیر. هر حالدا «ممدقلي» ایل بایرامی اطرافی نئچه وظیفه لی سربازی یانینا سالیب کوچه - باجا، چؤل - بایری، «قاچاق سربازلاری» یاخالاماق اوچون الک - فلک ائدردی. بالا - بالا «ممدقلي» نین تانیندیغی اوچون کوچه - باجادا، «ممدقلي» نی گؤرمک همین، بیر «سربازلار

قاچين ممدقلى گلدی» دئیر، هامی گنجلری خبردار ائدردی. سربازلیق یاشلاریندا اولان گنجلر و سرباز قاچاقلاری دا گیزلنر یا دا قاچاردیلار. آما «ممدقلى» دا ایشینده جدیت گؤستریب ناغافیلدن سربازلاری یاخالاماق اوچون آستار ائدیپ «چرشاب» اؤرتدی. ائله کی گلیب قاچاق سرباز یاخینا چاتاردی چرشابی بوراخیب آدمی یاخالاردی. «ممدقلى» نین بوایشی سبب اولور جماعت آراسیندا بئله بیر شعر یارانیر:

ممدقلى آرواد اولوب

چرشاب اؤرتوب گلدی

ممدقلى ائشک اولوب

پالان قویوب گلدی

دئیرلر او زامانلار بیر گنج قولتوغونا کتاب وورور بلکه اؤزون محصل گؤستریب «ممدقلى» یا یاخالانماسین. بوآدام، بیر گون «ممدقلى» یا راست گلیر. ممدقلى سوروشور:

- نئچه نی اوخویورسان؟

آدام اؤزونو ایتیریپ دیلی دولاشار دئیر:

- ایکی نی... یوخ بئله اوچو... یوخ بئله دؤردو...

ممدقلى بئله گؤرنده آدامین آلرین کلبچه لهیب دئیر:

- «یاخشی دالیین دا ائله اورد ا اوخویارسان!»

ممدقلى یاخالادیغی آدمالاری گتیریپ ساخلویا- ایندی کی دخانیه حیطینه- باساردی و بوراخمازدی.^۱

عمومیتله اسکیلرده گنجلر تنز ائولندیکلری و بیر یاندا ندان سرباز قاچاغی

۱- بیرینجی بؤلومون رابوسی «حاجی غلامعلی حاجی اسماعیلی- ۵۵ یاشلی- دیلم، توفارقانلی».

اولدوقلاری اوچون عسگرلیک زامانی چوخلاری ائولی اولاردیلار. سربازلارین ائولی اولدوقلاریندان سربازلار آراسیندا دا بئله بیرشعده دیلر آذربای اولموشدور:

آذرشهرین جاداسیندا سیزده گول اکین

تازا سربازلارا بیر نقشه چکین

آغلا سین - آغلاما سین یاریم؟ نئیله سین؟

قور تولمور ييرمي دۇرد آي^۲ يير توي ائيله سين^۳

ائله آرتش آذرشهرده اولان زامان، ساخلو اطرافي باغ - باغچا ايميش. عسگرلر آذرشهرين باغ- باغاتينا هجوم چکيب آغاج حاصللارين کاللي- يئتيشميش ليسيني يولوب، کورلارميشلار. هئوا ميوه سي قيشدا يئتيشمه سينه باخميا يارق سربازلار اوپيري حاصل لارلا برابر هئوواني يولوب سونرا اونا ديش ووران زامان کال اولدوغونو بيلن کيمي هئووالاري يثره تۆکوب کورلارديلار.

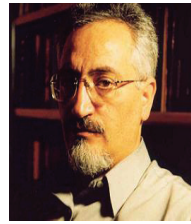
آذرشهرده سربازلارین بواشیندن یانی هیوانی کال-کال یولوشدورمالاریندان
 «سرباز نه بیلیر هیوا کالدی یانتیشمش» سؤزوده یارانمشدیر.^۴

۲- او دوروده سربازلیق مدت یانی اییرمی دورد آيا اشاره ائدير.

۳- شعرین راویسی «ف.خانیم قصاپور- ۶۰ یاشلی- بئساواد، توفارقانلی».

۴- «آنالارین حکمتلی سۆزلری و کۆکلری» کتابی - یازار حسن - م. جعفرزاده (کتابدا ۲۵۰ دئییم،

مثال و آتالار سۆزۈنۈن كۆڭۈچ قىلاندى - تهران، نشر شريف همىتى ايله نشر عرفه سىندىر



اٲل بيلمى اوجاق باشى صحتلىرى

بیره

علیرضا صرافى، خرداد ۱۳۹۳ - ژوئن ۲۰۱۴
اوجاق باشیندا کیلار: آیدین سردارى نیا، ائلناز سردارى نیا، ربابه ت. زنوزى،
 ساسان سپهرى، سئودا حاج ابراهیمى، علیرضا صرافى، ناصر مرقاتى و...

۱۳۹۳- جو ایل خرداد آییندان اعتبارا مجازى فسادا اٲل بيلمى بحثلىرى
 اوچون بیر اوجاق قورولدو، بیرینجى صحبت ده بیرهدن باشلاندی.
 بیرهدن باشلاندی بلکه بونا گؤره کی مینه، یوزمینه چاتیللا!
 بیرهدن باشلاندی بلکه ده بونا گؤره کی بیر گون دوهیه، فیله ده یئتیشیله!
 هله ایکی آى چیخمامیش اٲل بيلمى اوجاغیمیز یامان قیزیشدی،
 باشلانان صحتلرین اوجو - بوجاغی یوخدور.
 آشاغیدا بیره حاقیندا گئدن سؤز - صحبتی اوخویا ییلرسیز.
 اٲل بيلمى درنگی

گیریش

بیره چوخ کیچیک بیر جوجودو. بویو اوچ میلیمتردن کیچیک و هم ده
 قانادسیزدی آما اؤز بویوندان یوز قات داها اوجا آتیلیب، آرادان قاچار.
 توتماغی چتیندی. بیرهنین سویوغا تابى اولماز، قیشی ائولرده و یورقان دوشک
 آراسیندا، یا دا حیوانلارین توکلری و آداملارین پالتارلاری آراسیندا یاشار...
 آدامی راحت قویماز، قانلارینی امیب، سانجار، آداملار دا توتماق ایسته یینجه
 آتیلیب قاچار.



بیره‌نین جانی چوخ برک اولار، توتاندا اونو اۆلدورمک اوچون ایکی بارماق آراسیندا سیخیشدیریب، بورماق لازیمدیر. آشاغیدا خالق آراسیندا «بیره» حقینده یاغین اولان بیر نئچه افسانه، ماهنی، دئییم وئریله جک:

افسانه

دئیرلر بیر واخت آداملار بیرهلرین الیندن جانا گلیب، اونلارا قاصید گۆندرديب دئدیلر:

دئنه ییزی ساشماسیننا

ساشسالا قاشماسیننا

بیره لر ده جواب گۆندرديلر:

دئنه ییزی توتماسیننا

توتسالا، بورماسیننا

ماهنی

بو خالق ماهنی سی دا واختیله دیلر ازبری ایملش:

توتدوم بیرهنین بیرینی

چیخارتدیم اونون پیینی

آی بیرهلر، آی بیرهلر

آز قالیر آدام ییهلر

توتدوم بیرهنین ایکسین

چیخارتدیم اونون س....

آی بیرهلر، آی بیرهلر

آز قالیر آدام ییهلر

توتدوم بیرهنین اوچونی

چیخارتدیم اونون قیچینی

آی بیرهلر، آی بیرهلر

آز قالیر آدام ییهلر

توتدوم بیرهنین دوردونی

چیخارتدیم اونون قوردونی

آی بیرهلر، آی بیرهلر

آز قالیر آدام ییهلر

توتدوم بیرهنین بشینی

چیخارتدیم اونون دیشینی

آی بیرهلر، آی بیرهلر

آز قالیر آدام ییهلر

دوستوموز اکبر آزاد تعریفلیری کی مشکینین ارشه ماحالیندا تات
دیلی و مسیحیت ایناملی بیر شعر دیلده - دیشده دولانیر. بونو دا آشاغیدا
یازیرام:

کیک، کیک، کرمه لیک

مادری کیک کرمه لیک

به حق عیسی مسیح

میش مازان تا صاباح

ترجمه سی بئله اولور:

بیره، بیره، کرمه لیک

بیره نین آناسی کرمه لیک

عیسی مسیح حاقی اوچون

صاباحا قدر {بیزی} سانجما!

ناغیل

بیر ناغیلیمیز دا وار: «بیت خانیم اینن بیره بی».

منیم یادیما گلن بئله باشلیر: بیره بی ینن بیت خانیم بیر کیبریت قوتوسوندا
ائو قورموشدولار، قیش ایدی قار یاغمیشدی بیره بی چیخدی داما قارلاری
کوره سین ییخیلدی قیچی سیندی. و الخ....

آشیق شعرینده

آشیق علعسگرین «بیره» ردیفلی بیر طنز شعری وار:

دیلجاند ا قوناق اولاندا

آشیغا ساتاشدی بیره

ال آتدیم اونو توتماغا

توتاممادیم قاشدی بیره

آچیق صحبتلر

ربابه: بیره یه شدید حساسیتیم وار، حتی بو شعرلری اوخویاندا دا قورخورام.
آما زونوزدا دئیرلر: بیره گونده مین بالا دوغار، اؤلنده ده - سونسوز قالان
جانیم وای - دئیر.

آیدین: بیتین دیشی، بیره نین ایسه ارکک اولماسی ماراقلی دئیلمی؟
علیرضا: آیدین بی بلکه ده اونا گؤره بیت دیشی و بیره ارکک تصویر اولوب
کی بیت داها چوخ ساکین و بیره ایسه حرکتلی دوروملاری وار. توپلومدا دا
قادینلار داها چوخ ائو و اونون اطرافیندا قالارکن، کیشیلر بعضا یوزلر کیلومتر
اوزاقلارا گنדיب ایشلرلر.

علیرضا: بیر فعلیمیز ده وار: بیرهلنمک Birələnmək بونون فارسجاسی نه دیر
سیزجه؟

سئودا: شپش دار شدن

علیرضا: بیره نین فارسجاسی سانیرام کک دیر و بیت ده فارسجادا شپش و
اعتبارا گؤره سیز «بیتلنمک» فعلی نین فارسجاسینی یازمیش سینیز!
سئودا: کک دار شدن اولور دا پس؟

علیرضا: داها دوغروسو فارسجاسی بئله دیر: کک در تنبان کسی افتادن
یعنی کسی که به دلیلی ناراحت هست و مرتب به خود می پیچد.

ساسان: بی صدا مشغول به خود ماندن - در خود ماندگی و مشغول خود بودن
بدون توجه به محیط بیرون.

علیرضا: ساسان خان آنچه شما نوشته اید بیشتر معنی «بیتلنمک» است نه
«بیره لنمک»، بیت یا شپش نیش نمی زند اما کک نیش می زند و آدم را کلافه
می کند.

ساسان: ولی به نظر من «بیتلنمک» به کیفی و پلشتی و نامرتب بودن گفته
می شود!

علیرضا: درست است «فیلائنکس بیتلنیر» یعنی فیلائنکس بیتلرین آختاریر....
یعنی آدم کثیفی است که لای موهایش دنبال شپش می گردد.

ائل ناز: علیرضا بی بو نکته یه ال قویمانیز (بیره) چوخ جالییدی. سانمازدیم
بو قدر بیریه گۆره فولکلوروموزدا سۆز کئچمیش اولما. بو سوال ذهنیمه
گلدی نیه بیزیم کولتورده بیرهدن بو قدر سۆز گندیب و اونو دونوشونوب و
سۆزلریمیزه یئرلشدیریبلر؟

علیرضا: عزیز ائلناز دئمه لیم کی قدیم زامانلار خالق بیره الیندن زارا گلیمیشلر
و اونونچون ده فولکلوروموزا دا کئچمیشدیر.

ائلناز: دوزدو. دئمک کی کئچمیشده کیلر اونون الیندن چوخ چتینلیک
چکدیکلری اوچون بو قدر مسئله نی اؤنمسه ییبلر. ساغ اولون توضیحلر اوچون.

علیرضا: رحمتلیک آتاملا تخته نرد اویناردیق، بیر - بیر اولان حالتده
دئیردی:

- دئمه لی بیر - بیر اولدوخ.... آما بیدانا یوغون بیره، بی دانا آریخ بیریه !
بونونلا دا منه میدان اوخویاردی کی داها گوجلو اودوب، حریف ایسه شانس
اوزوندن بیر دفعه اودا بیلیب! دئمک ایسته ییردی.

ناصر: بیره دئیر: یوز گۆزلونون الینه دوشوم، بیر کورون الینه دوشمویوم
(مجتهدی)

علیرضا: ناصیر بی حقیقتا ده بیره گۆزلونون الینه دوشنده، گۆزلو آدام اؤز
گۆزونه گوونوب بیرهنی بوش توتار، آنجاق کور توتدوغون بوراخماز. بیرهنی
ایلا بوروب، اوغوب اؤلدورمه یینجه ال چکمز!

ناصر: دئیرلر: فیلائنکسین بیره سی نین بئش باتمان یاغی وار! (مجتهدی)

علیرضا: بلی بو مثلی اؤزونو چوخ یکن و مغرور آدمالارا دئیرلر.

علیرضا: بختلره قاتیلان دوستلاریمیز سئودا، ربابه و ائلناز خانیملار و ناصیر،
آیدین ، ساساسان، ایشیق بی لردن تشکر ائدیرم.

سليم جواهر يا سليم جواهرى

رضا همراز

۹۳/۲/۲۹



آذربايجان ادبياتى و فولكلورونون زنگينلىگى نين مختلف سببلىرى اولماسينا؛
بۇيوك عامل لر ين بيريسى ده بو ديلده يارانيب؛ كۆك سالان ناغيل لار
اولموشلار. بو ناغيل و داستانلار بيزيم ديل و ادبياتيميزدا ايكي تهر يارانا
بيلميشلر. داستانلار آشيقلار... واسطه سى ايله كى داها چوخ شعر و نثر ايله
بزك وئريلميشلر ، ناغيل لاريميز دا عادى خالق سينه دن سينه يه و نسيلدن
نسيله يتشيرلر. بير پاراسى دا تاريخا يازيا آلنميش و كلاسيك اثرلر بيزدن
ساييلماقدا ديرلار. دئيه بيلرم كى بيزيم آشيقلارين ديلينده نقل اولونوب؛
تعريفلنن كوراوغلونون؛ علمى تحقيقى يازيلان كتابلارا گؤره بير چوخ
فرقلى ايله واريانتلارى اولموشدور. بو فرقلى دئمك تام بوتون داستانلار بيز
و ناغيل لاريميزدا گؤزه ديه بيلير. ماراقلidir كى بيزيمده ادبياتيميزدا باشقا
ادبياتلار كيمي بير چوخ ديبلر ايله كولتورلره بير سيرا اثرلرى بورج وئريب؛ بير
سيرا اثرلرى ايسه بورج آلميشيق. بودا منجه هر ديلين و مدنيتين گؤزليكلريندن
حسابلانا بيلر.

كنچميشلرده جماعتين تفريحلرينين آز اولدوغو؛ سبب اولموشدور كى
توركجه ميزده اونلار جا داستان يا ناغيل يازيليب يا خود چاپ اولسون.
دئمهل ييك بو اثرلرين بير چوخو ايشيق اوزو گؤرسه لر ده مع الاسف بير
سيرالارى هله ليك نابلد و ائله ال يازما شكيللرينده قالماقدا ديرلار. البته

داش باسما يا خود قورقوشون واسطه‌سی ایله نشر اولان اثرلری بوگون اله کئچیریب آراشديرمادا داها اؤنمسیز دئیل و ان گر کلی ایشلردندیر. اونلارین بیر چوخون دا یازی قایدالاری قورونماییب؛ یا مختلف واریانتلاردان تشکیل اولموشلار. بورادا دئییلیب ائشیدیلن ناغیل لار اساسا محبت یا همان سئوگی داستانلاری ایله قهرمانلیق داستانلاری اولموشلار. البته بونلارلا برابر بیر سیرا دینی آنلاملاری داشییان یا جن و پری دونیالاریندا گزیشن داستانلار دا اولموشلار کی بوگون اونلاردان دا اله ائتمک اولار. ماراقلیدیر کی بونلارین بیر سیراسینی ان اسکی دورلرده بؤیوک شاعیرلریمیز نظمه چکمیش و یقین کی اونلاردا هانسی بیر قاینالاردان قیدالانیب دایاناراق بو کیمی مبارک ایشلره قول قویموشلار. گنجه‌لی نظامی؛ باغدادلی فضولی؛ ... اونلارجا بو کیمی نهنگ شاعرلریمیزین شعر دیوانلارینا گۆز گزیدیردیکده ایستر فارسجا - ایسترسه ده تورکجه گۆره بیلریک. بورادا نظره گلیر بو ناغیل لار و داستانلاری موضوعلارینا گۆره آشاغیداکی قروپلارلا بؤلرک بیر نئچه‌سی نین آدینی ذکر ائتمک یئرسیز اولمایاجاق.

الف: محبت و سئوگی موضوعوندا:

- ۱- اصلی ایله کرم ۲- آشیق غریب ایله شاه صنم ۳- آرزوی ایله قنبر ۴- شیرویه و شکاری ۵- شیرین و فرهاد ۶- خسرو ایله شیرین ۷- لیلی ایله مجنون ۸- امیر ارسلان ایله فرخ لقا ۹- وامق و عذرا ۱۰- سیف الملوک ایله بدیع الجمال ۱۱- سارا ایله خان چوبان ۱۲- بهرام و گول اندام ۱۳- ورقه و گلشاد ۱۴- آشیق واله ایله زرنیگار و ...

ب: قهرمانلیق موضوعوندا:

- ۱- کور اوغلو ۲- قوچاق نبی ۳- شبسترلی حسین کورد (بیر روایت گۆره بونون اصل آدی حسین قورددور کی کثرت استعمالدان؛ حسین کورد دئییلیر)

۴- بهمن نامه ۵- قاجاق کرم ۶- دده قورقود داستانلاریندان اولان دلی دومرول و ...

ج: دین و مذهب موضوعوندا:

۱- مختار نامه ۲- مصیب نامه ۳- خاور نامه ۴- حمزه نامه یا امیر حمزه دستانی و ...

د: تخیلی موضوعلاردا:

۱- سلیم جواهر ۲- ملک محمد ناغیلی ۳- کولثوم ننه ناغیلی و ...

سلیم جواهر داستانی حاقدا:

بو ناغیلدان بو گونه کیمی اونلارجا واریانت ایستر فارسجا؛ ایستر عربجه ایسترسه ده تورکجه {تاسفله تورکجه میزده بو گونه قدر یالینز بیر ال یازما نسخه تاپیلیمیشدیر} تانیب؛ یا تانیماقدادیر. تانیمیش مین بیر گنجه ناغیلی نین کؤلگه سی بو داستاندا گورونمکده دیر. البته دئمه لی بیک ناغیلین یازارینین ساوادللی اولدوغو سبب اولموشدور کی؛ همین روایتده موللای روم؛ نیشابورلو عطار و بیر سیرا باشقا بؤیوک شاعیر و یازارلارینین دا ایزی کیچیک حالدا گورونه بیلین. بو ناغیلین شیرین اولدوغو سبب اولموشدور کی، ایران اراضی سیندن باشقا اؤلکه لرده ده آراشدیریلیب؛ گنجیش تدقیقات آپاریلین. او جمله دن آلمانین بؤیوک فولکلورچو و آراشدیریجی عالمی پروفیسور اولریش مارزلف؛ هابئله آمریکالی عالیم مارقارت میلز ده بو ناغیل حاقدا دیرلی فیکرلری اولموشدور. هم ده خانیم هگک هگواشی ده ۱۹۸۴- جو ایلده بیر آراشدیرماسی اولموشدور کی خوشبخت لیکله هر اوچ یازی دا بوگون الده دیر. دئمه لی یم بو ناغیل ایراندان باشقا؛ اورتا آسیا؛ افغانستان و بیر سیرا باشقا اؤلکه لرده ده آفاق تاپیب؛ گنجید چیمیشدیر. حتی ان اوزاق اؤلکه لرده ده ترجمه اولونموشدور. روسجا؛ انگلیس جه و فرانسیزجه

ترجمه لردن خبرلی ییک. سلیم جواهر ناغیلی ایراندا دؤنه - دؤنه نشر اولسا دا؛ آنجاق اوندان نسبتاً اورگه یاتیم بیر فارسجا نسخه نئچه ایل بوندان اول محمد جعفری (قنوتی) واسطه سی ايله؛ بیر نئچه ال یازما؛ داش باسما و قورقوشون چاپی اساسدا حاضیرلانیب؛ تهراندان مازیار نشری واسطه سی ايله ۱۳۸۷- جی ایل نشر اولموشدور. ماراقلیدیر کی بو نسخه ده مارقارت میلز و اولریش مازلف - ین ده سلیم جواهر حاقدا کی یازیلاری داخل انڈیلیمیشلر.

مع الاسف بو سطیرلری یازان بوگونه کیمی بو اسکی ناغیل حاقدا تورکجه میزده بیر نسخه یه راستلاشمیشدیر. گۆردوگوم سلیم جواهر ناغیلیندا دا اصلاً ناغیلین تورکجه اولدوغوندان بیر کیمسه بیلگی ارايه وئرمه ییب یا خالا - خاطیرین قالماسین؛ بیر - ایکی سطره کفایت ائتمیشدیر! البته تبریزین تربیت کتابخاناسی نین لیستینده همین کتایین ۳۲ صحیفه ده نشر اولونوب؛ قورونماسیندان سؤز گئتمیشدیر. اما یازیقلار اولسون کی او نسخه نی گۆرمگه موفق اولایلمه دیک. یا داها دوغروسو او کتابخانادا یئری بوش ایدی! خوشبخت لیک ده فولکولورچو دوستوموز ساین علی بی برازنده نین چابالاری اساسدا بو گۆزل ناغیلین تورکجه میزده بیر واریاتی نین ال یازماسینی اله سالییب بو گۆزلیک ده ایشله مه لری بیزیم اورگیمیزی داها آرتیق قیزدیرمیشدیر. تاسفلر اولسون کی تورکجه میزده بو ناغیلین الیمیزده نسخه لرینین آز اولدوسو سبب اولور کی؛ هله لیک علمی - تدقیقی بیر نسخه حاضیرلانا ییلمه سین. آنجاق بو اومود اورکلریمیزده یارانا بیلیر کی ایلک آتدیمی علی برازنده گؤتوروب؛ گله جکده کی آشار - داشار فولکولوروموز ساحه سینده چالیشانلاردا بو آتدیمی ایزله ییب باشقا نسخه لر اله ائتمکله علمی بیر نسخه حاضیرلایا بیلینلر. البته ده حرمتلی علی برازنده قلمداشیمیزین بئلنچی ایشلریندن اؤنجه ده گۆردوگوموزه اساس؛ بو نسخه نین اوخونوب؛ زحمت چکمه سی حاقدا نه درجه ده چتینلیک لره قاتلاشدیغینا اینانا بیلیریک.

بو دیرلی نسخه حاقدا برازنده دوستوموز اوز یازیسیندا لازیمی قدر بیلگی وئردیگی اوچون اونو تکرار ارائه وئرمگی یئرلی گؤرمه دیم. آنجاق قاجار دؤنمینده یازیلان یا داها دوغروسو ۱۹۰ ایل بوندان اول - هجری ۱۲۴۵ - جی ایل حاج زین العابدین قاضی جهانین قلمی ایله ۷۹ صحیفهده یازیلان بو ال یازما اؤزلوگونده چوخ دیر داشیان بیر نسخه دیر. بو مبارک ایشی تام بو کتابی اوخویانلارلا برابر فولکولوروموز و کؤلتوروموز حاقدا چالیشانلارا تبریک و قلمداشیم علی برازنده یه ال - قولون آغریماسین دئیب گله جکده بو کیمی دیرلی ایشلرین آردی کسيلمه مگینی آرزوی ائدیریک.

آچیقلامالارلا برابر بو یازینی یازماقدا بو قاینالاردان قیدالانیدیم:

۱- سلیم جواهر یا سلیم جواهری ناغیلی نین اؤنملی اولماسینا بیر اؤرنک بونو دئییه بیلرم کی دونیا مقیاسیندا تانینان ایکی فولکولورچو بو ناغیل حاقدا گنجیش تدقیقات آپارمیشلار کی اوست سطرلرده اونلارا اشاره اولونموشدور .

دوروايت از سلیم جواهری / به کوشش: محمد جعفری قنواي / نشر مازیار؛ تهران ۱۳۸۷

۲- ادبیات عامیانه ایران / مرحوم دکتر محمد جعفر محبوب - به کوشش حسن ذوالفقاری

/ تهران نشر چشمه ۱۳۸۷ ؛ دو جلد

۳- مقاله: نقد اسطوره شناختی دیوها و موجودات ماورایی در داستان سلیم جواهری - معصومه ابراهیمی؛ فصلنامه علمی - پژوهشی نقد ادبی؛ سال سوم؛ شماره ۱۱ و ۱۲؛ پائیز و زمستان ۱۳۸۹

۵- بو داستانیان یارانماسین تیموریلر دؤورو ایله صفویله عاید بیلنلر وار، آنجاق بیر سیرا ایزلره گؤره بو ناغیلین صفوی دؤورونده یارانماسین داها گوجلانده بیلیر.

۶- هزارو یک شب - ترجمه: عبداللطیف طسوجی تبریزی؛ ایکینجی چاپ ۱۳۸۳؛ تهران - جامی نشری . بو کتاب محمد شاه زمانی؛ بؤیوک شازدا عباس میرزه نین اوغلو بهمن

میرزہ نین سفارشی اساسدا عربجه دن فارسجا یا چئوریلیب و عرب شعرلرینین عوضینه او
دؤورون شاعیری سروش؛ فارسجا شعرلر سئچمیشدیر. همین کتاب بیرینجی دؤنه هجری
۱۲۶۱ ده تبریزده نشر اولونموشدور.

۷- سندباد نامه ناغیلی نین ان گؤزل تصحیح لریندن تورک عالمی پروفیسور احمد آتش -
ین تصحیحین آد وئرمک اولار. آرتیق بیلگی اوچون باخین: سندباد نامه / محمد بن علی بن
محمد الظهیری السمرقندی - به اهتمام؛ تصحیح و حواشی احمد آتش - نشر فرزانه؛ تهران
۱۳۶۲. همین کتاب ۱۹۴۸ ده استانبولدا چاپ اولوب؛ سونرا افست اولاراق ایراندا یئنی دن
مجتبی مینوی نین بیر یادداشتی ایله باسیلمیشدیر.

۸- حکایت سندباد بحری و قصه سلیم جواهری / پژوهشگر و ویراستار: منوچهر کریم
زاده؛ طرح نو نشری؛ تهران ۱۳۸۲

۹- تربیت کتابخاناسی نین سیاهه سینده ذکر اولونان تورکجه سلیم جواهری کتابی نین
بیچیمی بئله قید اولونموشدور: ۱۶/۵ * ۲۱ - آرتیق بیلگی اوچون باخ: فهرست کتابهای
چاپ سنگی و سربی کتابخانه تربیت تبریز (فارسی - عربی ترکی) گردآوری: دکتر هادی
هاشمیان. نشر ستوده؛ تبریز ۱۳۸۶

تورکجه «سلیم جواهر فروش» داستانی

علی برازنده (تورک) - پینار شاکری نیا

آذربایجان خالقینی زنگین معنوی ثروتی نین بؤیوک بؤلومو اولان فولکلور ادبیاتی گونوموزه هم سؤزلو، هم ده یازیلی شکیلده گلیب چاتمیشدیر. تورک دیلینده دینی و علمی مضمونلو اثرلرله برابر، بیرده فیکیر و دوشونجه ساحه لرینین یارادیجیلیغینی عکس ائتدیرن ماتریال لاردا یازیا آلینمیشدیر. فولکلور اثرلرینین بوتونلوقله یازیا آلینماسینا ایسه او قدر ده اهمیت وئريلمه میش، بلکه ده بونا هنج او قدر ده احتیاج دیولمامیشدیر. چونکو دینی و علمی اثرلردن فرقلی اولاراق، فولکلور یارادیجیلیغی خالقین جانلی دانشیق طرزینده، ساده ائل دیلینده فورمالاشیب، یادداشلارا کؤچدوگوندن، دیلدن-دیله، نسیلدن-نسیله گلیب چاتمیشدیر. لاکین بیر چوخ خالق ادبیاتینا عایید اثرلر و اونلاردان نمونه لر کتابلارین حاشیه لرینده و یا مستقل اولاراق یازیا آلینمیشدیر. آتاسؤزلری ان چوخ توپلانان نمونه لریندن سایلیر. آنجاق بوتون بونلارا باخمایاراق، تاریخین مختلف دورلرینده مدرسه لرده تحصیل آلان طلبه لر، ائله جه ده یازیلی آبیده لری مستقل شکیلده کؤچورمکله مشغول اولان کاتبیلر یثری گلدیکجه اؤز شخصی ماراقلاریندان ایرلی گلرک یا دا اثشیتدیگی، یاخود بیر کیمسه نین سفارشی ایله آشیقلارین، سینه دفترلرین، ائل آغ ساققالارین، آغبیرچک ننه لریمیزین دیلیندن سؤزلو خالق ادبیاتی نمونه لرینی کؤچورموش و یا عینی شکلینده یازیا آلمیشلار.

خالق ادبیاتیندا ناغیل لارین اؤنملی یثری اولوب، خالقین ان ماراق کؤستردیگی

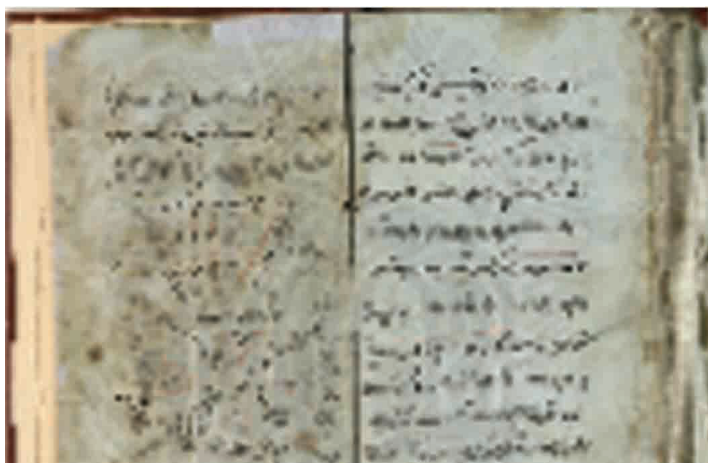
موضوعلاردان بیرى سایلیردی، بونا گۆره آتاسۆزلریندن سونرا ان چوخ یازیا آلنیمیش فولکلور ژانرلاریندان بیرى ده ناغیللاردیر. یازیا آلنیمیش ناغیل اؤرنکلریندن «بختیارنامه»، «اسکندرنامه»، «نوش آفرین»، «شیرویه»، «رستم نامه»، «گؤورچین داستانی»، «خاورنامه»، «حاتم طایی»، «لیلی و معنون»، «سيف الملوک»، «سلیم جواهرفروش» و ... آد وئرمک اولار. آدی کئچن ناغیللارین هر بیرینین اوزنه مخصوص اؤزلیگی اولدوغو حالدا، هر بیرى اؤزلوگونده بیرچوخ فولکلور ماتریالی ایچیرمکده دیر.

«سلیم جواهری» و یا «سلیم جواهر فروش» تانیمیش قدیمی فولکلور ناغیللاردان بیریدیر. عجایب المخلوقات ناغیللارین ایچینده یئرلشیب، دین و اسطوره قاریشیق بیر تئم داشیماقدادیر. ناغیلین یارانما تاریخی تیموریلر و یا صفویه دؤنمینده نسبت وئریلیر. فارس، افغان و تاجیک و حتی عرب دیلینده ناغیلین بیرچوخ خطی و داش باسما نسخهسی اولدوغو بو داستانین خالق ایچریسینده مقبولیتین گؤستریر. مارگارت میلز بو ناغیلا گۆره دئیر: «نصیحت وئریجی هئچ بیر ناغیل، بو ناغیل کیمی توپلومسال گوجو تصویره چکمه‌میش». «سلیم جواهری» ناغیلی دیگر فولکلوریک «مین بیر گئجه»، «سند باد بحری»، «سند بادنامه» کیمی ناغیللارا بنزریلیگی بو ناغیلین قدیم کئچمیشی اولدوغونو دا گؤستریر.

فارس قایناقلاری اوچون ان اؤنملی ال یازما کتاب، تبریز ملی کتابخاناسیندا، مرحوم حاج حسین نخجوانی طرفیندن اهدا اولموش سلیم جواهرفروش آدلی ال یازمادیر کی دیگر داش باسما نسخه‌لرین بیر چوخو بو کتابین اوزوندن باسیلمیش. آراشدیرماچی جعفری قنوتی ان اؤنملی خطی نسخه‌نی تورک دیلینده ۹۰۶ هجری ایللرینه عایید اولدوغونو یازمیش و آرتیریر: «کتاب فرقلی نسخه‌لرده فارس دیلینده یازیلیمیش، اؤزبکستان، تاجیکستان و آذربایجان جمهوریتی حتی اروپا و ایران کتابخانه‌لرینده آستان قدس رضوی، تبریز و یزد شهرلرینده موجود دور».

اروپا کتابخانالاریندا ان تانیمیش فارسجا نسخه، کلوژ شهرینده آکادمی کلوژ کتابخاناسیدادیر. نستعلیق خطینده اولان بو کتاب: «..... اما راویان اخبار و ناقلان آثار محدثان دستان کهن و خوشه چینان خرمن سخن روایت کنند از کتاب جامع الحکایات که در زمان مروان حکم علیه اللعنه و العذاب الملعون را وزیری بود و هر هفته آن حرام زاده می فرمود که از مؤمنان یکی را شهید می کردند...» سؤزلی ایله باشلانیب و مولف «...مؤلف گوید که سلیم جواهری مدت مدید در عیش و نشاط مشغول بود تا آنکه پیمانه‌ی عمرش پر شد و از این دنیای فانی پا کشید و به دارالبقا رفت و بعد از آن پریزاد پسران سلیم را برداشته به مکان و به وطن خود رفت پس همه از دنیا برفتند و الله اعلم بالصواب تمام شد کتاب سلیم جواهری فی روز چهارشنبه فی بیست و پنجم شهر رجب المرجب فی سنه ۱۲۴۲ سؤزلی ایله باشا چاتیر.

«سلیم جواهری» دن باشقا بیر فارسجا ال یازما نسخه آستان قدس رضوی کتابخاناسیندا ۱۲۴۱ هجری ایلینه عایدیر.



آستان قدس رضوی کتابخاناسیندا کی ال یازما «سلیم جواهری» قاجار دورانینا عاید داش باسما کتابلار سیراسیندا اؤنملی یثری اولان «سلیم

۱۹۰۰ ایل بوندان اول قلمه آلینان بو داستان بیر چوخ یۇندن آراشدیرمایا لایق گۆرونور، میفولوژی، دیل، فولکلور و یازی قایدالاری بونلارین بیر سیراسیدیر. بورادا تکجه داستاندا ماوراءالطبیعه حیوانلار و موجوداتی تانیتماغا چالیشیریق. گۆروندوگو کیمی ناغیلین بیرچوخ بۇلومو باشقا داستانلاردا عینی شکیلده گلیمیش و یا اوخشارلیغی واردیر.

همزاد: داستانا گۆره، حجاج وزیرینین آروادی ایللر اۇنجه بیر آغاج آلتیندا بیر پری زاد ایله دوغولورلار. اوشاقلاری بیر آنادان سود امیب باجی قارداش اولورلار. پری زادین فرمان ایله وزیرین قیزی نه زمان داردا قالیرسا قارداشی همزادی، آغاج یاندىراق چاغیریب و اوندان کمک آلا بیلیر.

اؤکوز و گوهر شب چراغ: سلیم جواهری ناغیلین اوّلینده دنیزدن چیخمیش بیر اؤکوز گۆرور کی آغزیندا گوهر شب چراغ واردیر. سلیم بو گوهری اؤکوزدن اوغورلا یارقاق، بودون کسب اورادا گیزلدیر.

نسّاس: داستاندا سلیم میمونلار آداسینا دوشور و اورادا میمونلار ملکهسی ایله یاخینلاشماغا مجبور اولور. اوندان ایکی اوشاغی اولدوغو حالدا ایکسی ده میمون آناسی طرفیندن بیرى ارسلا تا یم اولور، دیگرى تندیره دوشورولوب اؤلدورولور. هر حالدا ناغیل سونوندا سلیم آدادان قاچیب، لاکین سونرالار آدایا دؤندوگونده گۆرور اوشاقلاری دیریدیرلر.

چیندیر قئیش آدام: ان اسکی زمانلاردان برى خالق ایچینه چیندیر قئیش آدی ایله تانینان قوجا و یاشلی موجود، سلیم جواهری ناغیل لیندا دا گۆرونمکده دیر. بوتون ناغیل لاردا کی کیمی سلیم بیر کندين یاخینلیغیندا قوجا و یاشلی آداما راست گلیر و اورگی یانیب اونو کنده قدر داشیماق ایستیر. قوجا، سلیمین بئلینه میندیکدن سونرا آیاقلارین اونون بئلینه دولاییب، سلیمی اؤز قولو ائدیر.

هر نه ايستير سليمه امر انديب سليم اطاعت ائتمه ديگينده آياقلاري ايله بئلين سيخير و بير جوالدوز ايله بويونا وورور. سونوندا سليم توپلاديغي ميوه لردن قيرخ گونلوک شراب دوزلديب، قوجايا وئريب، قوجا يوخلاديقدان اوندان قورتولور.

پري: داستانين بير چوخ يئرینده پري و پري زاد واردير.

دئو: ناغيلين سون بؤلوملرينده سليم، کؤهولده ياشايان چوبانليق اندين بؤيوک بير دئو ايله قارشيلاشير. دئو آداملاري کندلردن توتوب بير زمان سونرا اونلاري يئيردي. سليم اونون اليندن قورتولماق اوچون قيزغين بير دمير ايله دئوين گؤزلرين کور اندير. لاکين سليم دئوين اليندن قورتولماق اوچون اؤزون قويونلارين آراسيندا گيزلديب سونرا قاچماغي باشاير. قايناقلارا گؤره تورکجه «سليم جواهری» داش باسما اولاراق قاجار دؤنمينده بير دفعه ۲۱*۱۶,۵ بؤيوکلوگونده ۳۲ صفحه ده باسيلميشدير، نه يازيق کي بو قايناق تبريزين تربيت کتابخاناسيندا ديرلي دوستوم رضا همراز ايله برابر گئتديگيميزده موجود اولماديغيني اؤيرنديک.

سليم جواهر فروش داستانيندان قيسا بير بؤلوم

ايضاح:

يازيذا گئدن املا قايداسي سليم جواهر فروش اثرينده ايشلنن قايدادير.

... اول گون دريا کنارنده قالديم فکر و خيال ايديرديم که آيا نئچه گونه بوراده قالاچام بلکه منيم داليمجا آدم گله منيم ايشيم زبون اولور بير چاره ائتمک گرک پس اياغه دوردوم دريا کنارنده بير پاره اقاج(آغاج) کسدوم گتوروب دريا کنارينه يغدوم و بير خيال ايتدوم و بر کلک قايروم اوزومي دريايه ساليم

تا که گوروم پروردگار ایشیمی نه صورت وئور بیر آغاچ نمایان اولدی پس کلکی گئورب دریا کنارنده باغلادوم نه تماشا ایلدوم گوردوم بیر جزیره دور پس اول جزیره ده گزردوم گوردوم اولقدر یئمش توکومیش که حدین الله بلور اما بلدوم که اول جزیره آدم ایاغی دگمه یوپدرو پس یمش لردن دروب یئدوم قارنیمی دوپوردوم تا که آخشام اولدی پس خیال ایتدوم اگر بو آغاچ دینده یاتارسام مبادا جانورینه توش گله منی پاره پاره ایده پس اول اقاجا چقدوم ایکی آیاغم آشاغه سالادوم و راحت یاتدوم گئجه دن بیر قدری کئچدی که ناگاه صدا گلدی که زمین زمان سس لندی اما نه تماشا ایلدوم گوردوم دریادن بیر اوکوز چقدی آغزینه بیر شب چراغ دوتمش گتوروب اول اقاج دینده یئره قویدی و اول شب چراغون ایشیقی تمام مئشه‌نی دوتدی و اول مئشه نون علفی سنبل و زعفراندی پس اول اوکوز شب چراغی ایشقی ایله علف یئیردی پس من نه تماشا ایلدوم ایکر می ایل گوهر فروش لیک ائتمشدیم بیله گوهر گورمشدیم من خیال ایتدوم که اگر بو گوهر منیم الومه دوشسه اوز ولایتمه گئیتسم پادشاه سوقات آپارام اول قدر زر منه وئیرور که نقدر عمرم اولسا یارور پس صبح اولوب اوکوز گوهری گتوروب دریایه گتندی و من آغاجدن ائندوم بیر پاره یئمش یئدوم و گئنه آخشام اولدی اول آغاجه چیقدوم گنه همان اوکوز دریادن چقدی شب چراق آغزیندا گتوروب اول آغاجون دینده قویدی گنه گتندی علف یئمگه اما من بیلدوم که بو اوکوزون عاده تی بودور پس صباح اولدی آشاغه گلدوم اون باتمانجه پالچیق گتوروب آغاجه چقاردوم اوندان آخشام اولدی بیر قدر یئمش دروب آغاچا چقاردوم که ناگاه گئنه اوکوز دریادن چقوب شب چراغی گتوروب اول آغاجون دبنده یئره قویدی اوزی گیتدی علف یئمگه تا که اول آغاجدان بیر نئچه قدم اوزاغ (اوزاق) اولدی پس من فرصت تاپدوم اول پالچقی آشاغه سالدوم قضا را پالچق گلوب او شب چراغون اوستنه دوشدی و اول اوکوز بیله گورنده بیر شییه چکدی که تمام مئشه صدا ایله دولدی پس ایره‌لو گلوب منی

آغاڊا گوردی گرو چکلوب بیر کله اول آغاچه بیله اوردی که آغاچ ازقالدی که کوکندن چیقا. اولقدر کله اغاجا اوردی که باشی خمیر کمی داغلدی پس من بیله گوردوم حق تعالیه شکر ایتدوم اوندان آغاڊان ائندوم حق تعالیه شکر ایتدوم اول گوهر پالچوق ایچیندن چقاردوم و پاک یودوم اوندان گتورب ساغ بودومی یاردوم. بودوم ایچینه قویدوم اوندان بخیه ایتدوم پس نئچه گون اول جزیرده قالدوم یارام یخشی اولدی اوندان بیر قدریمش دروب کلکه قویدوم اوندان اوزومده کلکه سوار اولدوم و کلکی دریایه سالدوم حق تعالیه توکل ایتدوم یوله دوشدوم ویئددی گئجه گوندوز کلکی دریا ایچنده سوردوم که ناگاه بیر طوفان قویدی که آز قالدی که من دریایه غرق اولام پس ال دعايه گتوروب مناجات ایتدوم و زار-زار آغلادوم که ناگاه طوفان برطرف اولدی گوزومه بیر مشه گورندی کلکی اورایه سوردوم بیر آغاچه باغلادوم. مئشه گزردوم گوردوم هر یئمیش که ایسترسن بو مئشه واردور پس حق تعالی درگاهنه شکر ایتدوم و یئمیشلردن دروب یئدوم...

جورتدانون ناغیلی

علی محمد خلفی



قایناق شخص: فرحناز رحمانی، گئرمی نین اورتا اینی کندیندن، تنگ کندی ساکنی، ۳۷ یاشیندا اول راهنمایی - ساوادللی، آغلار گولر ۱۳۹۳. (آرزو پیرزاده سسینی ضبط ائدیپ گتیریپ)
(ناغیل گئرمی آغزی ایله یازیلیپ)

بیری وار ایی میش، بیری یوخ ایی میش بی دنه جورتدان وار ایی میش. جورتدانون دا ایکی دنه یولداشی وار ایی میش، بیلار هر گون گندرمیشدر اؤروشدن بی شله کولش ییغیب گتیررمیشدر. بی گونوسی جورتدانین ننه سی قوورغا قوورئی مونون جیبینه تۆکئی، قوورغانون دا ایچینه داشی چوخ ائی میش، داشدی قوورغا دئی میشدر اونا. بی گونوسی یولداشدرینن گندیمیشدر ائله کولشه اؤروشه، اونانسورا بو یولداشدری مینان ایسدئیپ - دئیپ: جیرتدان بیزه ده بی اوج قوورغا وئر قوی ییگک بیز ده، دئیپ یوخ ننه مه گوجن قوورتدورمیشم داشدی قوورغا جیبمه تۆکم ییه-ییه گندم. بیلارا وئرمئییدی بیلار دا گندیپ اؤروشه هر کسن شله سین ییغیلار حاضرئییلر بو جورتدانین شله سی چوخ اولوبدی بینی گۆتوره بیلمئیپ. یولداشدرینه دئییدی: گئدون ننه مه دئون کی، اونون شله سی یئکه اولدی گۆتوره بیلمه دی گل سین کۆمگه. اونان بو یولداشدری ده آجیغینن بیا قوورغا وئرمدیکینه آجیغینن گلیلر دئمئییلر ننه سینه.

نەسى ھا گۆزدىيىپ گلەجگ گۆروب آخشام اولدى جورىتدان گلىمىيىپ. دوروب گىندىپ يولداشدرىنن سوروشوب گۆروب اولار گلىيدى جورىتدان گلىمىيىپ، دىيىپ بە جورىتدان ھاردا قالدى، دىيىلەر بوجور اۋرۇشە قالدى، بىزە قورۇغا وئرمەدى بىز دە گلىپ سەنە دىمەدوگ.

بى آز كى بئواخد اولى بو جورىتدان گىندى بو داغىن باشىنا-زادا دا باش وبرا گزە دولانا، گۆرنى كى داشدن ائو باردى داغىن بۇيرونە. دى بو دئوون ائويدو قباغدان دا بىلئىمىش دئوون ائو داشدن اولى.

گىندىپ ايچرىيە گۆروب ھە بى دئودى تكدى اوتوروبدى. بو دئوون دانىشپ من بئە شلىيە گلىمىشدىم يولداشدرىم قويدى منى چىخدى گىندى. بىننان دوسد اولىلر، دوسد اولاندا گىجە اولى داي گىجە قرەنۇغدا بى شلەسىن دە كۆمىن گۆتوروب گىتيرىلر ائو. دئو دە گلىي بىلار، بو دئوون بىلاردا قالى داي گىتمى داي، دئوون ايكي سى يولداش اولى، قالئىلر بىلارون ائويندە دئو دە قالى. قىدئى ياواش-ياواش، ياواش-ياواش بىلار بىر-بىرىنە اذيت ائىلر، گاه ساواشئىلر، گاه بارىشئىلر بىر-بىرىن اينجىدئىلر.

بىر-بىرىن اينجىدندە بى جورىتدان گىلون، اوجاغى وار ايمىش بوخارى (سوبا پىنجى) يىرىسى وار ايمىش بو بوخارى يىرىنن چىخىمىش اوسدە آشاغا گلىمىش. دئو بى جورىتدانى اينجىدئى قىدئى بو جورىتدانون ايكي دنە چىمەسى وار ايمىش بى جوت، بى چىمەنىن ايچىن دولدورئى كولنن تورپاغ دا يوخ كولنن، كولنن دولدورئى بوخارى يىرىنن آسدى بو دئو گلىي گۆرنى ھە بوخارى يىرىنن چىخى جورىتدان اوزو بوخارى داي ائە بىلئى مەن چىخىمىش چۆلە. دئو جورىتدانون چىمەسىنە آتدانئى آغىز آتاندە بو چىمەلر دوشئى كولى بونون گۆزىن-باشىن دولدورئى اوسدى-باشى گۆزى دولدورئى دئو گۆزىن آچە بىلمئى.

گۆزىن آچە بىلمئى، بو دئوون دە بى دنە شوشەسى وار ايمىش جاني شوشە

دئیمیش، دئوون جانی شوشه ده اولار. بینی یانی جت گزديرئیمیش بیرینه ده هئچکیمه ده وئرمئی میش. بو شوشه نی الینن سالمئی ۱۱ گؤزی ده کور اولئی هله آچه بيلمئی بو شوشه نی الینن سالمئی یئره. قییدئی جور تدان اوسده کئچئی گولمئی دن دئی بو اوینی سنون باشوه گتیرم ۱۱ سن دئمه کی دئوم منه گوجی چاتماز.

بی کور اولئی دای دای گؤزدرین آچه بيلمئی. بو شوشه نی قولتوغینه ویرئی قییدئی چیخئی چؤلّه، یاواش-یاواش گئده دای اؤز ائوینه یا ایندی هارییه گئده، یاواش-یاواش یئریینده ایغی ایلشئی داشه، داشه ایلشنده بونون شوشه سی دوشئی یئره داشه دگئی. داشه دیجگ ائله سینئی کی شوشه سی بو دئوون ده جانی ائله اوردا چیخئی. شوشه کی سینئی جانی چیخئی دئو ده اؤلئی.

اصدی نن (əsdı) کر مین حکایتی

علی محمد خلفی



قایناق شخص: پاشاپور ستار، گئرمی نین شاه تپه سی
کندیندن، پارساباد شهری ساکنی، ۸۰ یاشیندا،
ساوادیسز، پاییز ۱۳۹۲.

(ستار بو ناغیلی باباسیندان- آناسی نین آتاسیندان
اؤیرنپ. گئرمی نین بی باغی کندینن قباغیندا اوتای
آذربایجاندا اولان ترینج قیشلاغیندا. ناغیل قایناق شخصین دئدی یازیلپ.
(ناغیل گئرمی آغزی ایله یازیلپ)

اصدی نن کرم، اورسیتده گنجه ده اولئیمیشدار. اورسیتین گنجه سینده. هه کرم
مسلمانیمیش دده سی ده مسلمانیمیش. هه آمبا اصدی نین دده سی ائرمیمیش،
اصدی مسلمانیمیش نه سی ده مسلمانیمیش، اصدی نن کرم بیر-بیرینه محبت
ائله میشمیش، بقوولی گنجه گوندوز ائله، هه قاراملیگ ناققارتا اللشی گؤرنی
خثیر کرمه چاره یوخدو، گنجه کؤچئی، قاجئی، گنجه گنجه دن کؤچئی،
قاجئی، باش گؤتورئی اصدینی ده گؤتورئی- گئدئی.

گئدئی هرزورومون داغینا. هرزورومون دا داغی دئی بی داغدی ساوالان
کیمی، همشه یایدا دا قاردی، قیشدا دا قاردی کولک بؤوی (بؤیوک)
داغدی، گئدئی اوردان آشتی- دوشوی او اوزه. هه سورا کرم گئدئی بیلارین
یوردونا گؤره اصدی ناغیرئی، گئدئی، گؤرنی قاراملیک کؤچوب، قاجیب.
اوردا دورئی دئی:

قاراملىك كۆچ - كۆچ ئايلار يوردونان

كەچدىكى يورتدارىنا قوربان اولدوغوم

هە بئە ئايدى دايانمىشىدى اوخىيىدى، شاتىرنان لىلە گىلدېلر - گۆردىلر كرم
بىردا آغلنى اوخىيى. شاتىر دئدى كرم من سننن آيرىلمىيە جىيم. لىلە دئدى: من
دە سننن آيرىلمىيە جىيم، ھەريانا گىسسۇن وارام.

ھە لىئىنن كرم آتتان، ھە شاتىر پىدادا، دوشدىلر يولا ھەرننن خبر آلىلار
كولدان - كوسدان كرم خبر آلىدى ھامىسى نىشان وئىدى، بويولنان گىتتى
قاراملىك. ھە گىتتى بى داغىن دامننىدە گۆردى سىويرقويروغونون كوللارى
بىتتې يازدى اۋزى دە يازىن آخىرىدى يايە يوخوندى سارو گول آچىب،
اوردا توتدو اوزىن سىويرقويروغونا دئدى:

سەنە قوربان اولوم ئاى سىويرقويروغونون كوللارى

باشىنە اۋرتوبدو سارى - سارى شاللارى

سۆولە مەنە گۆروم اصدى گىندن يوللارى

اصلىم ھانىسى ديارە گىتتى

بو آلاھون خۇكىمىيە سىويرقويروغو نىشان وئردى دئدى باخ بو يولنان
گىتتىلر ھەرزورومون داغىنا. آتى سوردولر گىتتىلر ھەرزورومون داغىنن
دامىنە، ھە بىردا ساخلادى آتى دئدى:

من گىلندە ئاى باھارىدى يازىدى

دۆۋرە - دۆۋرە اۋردىگىنن قازىدى

اصدىنن قوينى جىت باغىدى

گىرسىم اۋلدورولر گىرمەسىم اۋللم.

بى - ايكى اوخىدى ھە اوردان حرەت ئىلدەلر،

سیر سۆزووی موسلمانە یئتیرم هه، موللامه موشدئهدم قاضیام

من هم موللیام، هم موشدئهدم هم قاضیام اوزوم سنی گۆتوررم. لله دوشدو قارین ایچینه، قار دا بوردان، هه اولدی گۆزدین باسدى للهین، قاری اویان- بیان ائله دیلر آياغلاری نان ایندی نه لری واریدی خنچل لری واریدی نه یی واریدی، یثری ائشدیلر للهنی باسدیردیلار، اوردا.

شاتیر دا میندی للهین آتین، آشدیلار هرزورومون داغین. داغی آشدیلار اویوزه داغی آشانان سورا بی آز گتدیلر هاوا دوشدی یای گونی، گون چیخدی هه گون قیزدی ها بالا- بالا ایسدى دوشدی.

گتدیلر بی شهره، گندنن سوهر اورد ا بقوولی شاها بینان قاباغ خودکار دیرمیشدر، گتدیلر بو خودکارین شهرینه. گتدیلر بی منزیل توتدیلار. کرم ده چوخ گۆزل ایدی، همی ده کی، بیردا بو آلتیندا بی دنه خالی وار ایدی ائله گتنن معلوم ائلردی.

هه قاراملیح ده گتدیرمیش او شهره گتتمیشمیش. گتدی اورد ا خودکارین یانینا، قاراملیح دئی من بئله گلیمش، گله جگ کرم- نجور اولسا گله جگ، آنجاغ ییزی نشان وئردیرمه، دئی قاراملیح گلسه دئی سن کی حاق آشوغیدو ده قیزی وئره ی توین من ائلییم. هه اصدینی، دئی خئیر.

اونان سوهر، گتیرئی بی منزیل وئردیرئی قاراملیه، گتدیب ییغشی لر اورا. اوزی گلئی، صوب گلردی خودکارین یانیندا قالاردی، یاتیشاندا گئردی ائوینه، دئدی خاییش ائلییم سنن دسدور دئی شهره- جار چاغیرتدیر هئشگس منیم ائیمین یئرین دئمه سین گلسه لر.

هه شاه- خودکار آدام چیخارتدی دامین اوسدونه چاغیردیلار، چاغیردی: خودکار دئی هر کس قاراملیگین ائوینین یئرین نشان وئرسه، الی نن گۆر کزسه الین کسدیره جییم، گۆزینن گۆر کزسه گۆزین چیخاتدیراجیام، دیلینن دئسه

دیلین کسدیر جییم، تا حتی آیاغینن کؤرکزه آیاغین کسدیر جییم. سقد ائلییم هئشکس نیشان وئرمیه.

گلدیلر منزیل توتدولار دوشدولر آتداری باغلادیلار. بی آز چؤردن ذاتدان یئدیلر، شاتیر دئدی کرم سن ایلش من چیخیم شهره، گؤروم هله سوراغلاشیم زاد تاپایلم! گؤروم نجوردو. چیخدی هر کسدن خبر آلدی دئدی ویی سن نه دئسن! بئله دسدوردو هر کس نیشان وئرسه بوجور اولمالیدی، هئشکس نیشان وئرمه دی. سوهره گئتدی گؤردی بی دسده اوشاغ آشیغ اوینی، گئتدی بو آشیغ اوینیانارین یانینا گؤردی کئچل آشیغی اوتدوروب کوللوک وار دوروب کوللوگون باشیندا بئله ملیل - موشگول اویه نه - بیه نه باخی. دئدی گئدیم هله بینی یانئسیم اونا پیلدان ذاتدان وئریم بو بلکه دیه قاراملیگین ائوی نین یئرین.

گئتدی چیخدی بینین یانینا دئدی ناخخارتا پیل ایسدئی سن گتی جئوی دولدوروم پیلان، او قاراملیگین اولمالدیر ائوینین یئرین منه نیشان وئر. دئدی وای سخد بونی دئمگ اولماز، من ده دیم دئی گه سنه آشیخ وئریم، من نئیینم پیلی، دئدی آشیغ ایسدئی سن! دئدی هه، گئتدی بی اتگ آشیغ آلدی گتدی. دولدوردو بو کئچلین جئینه کئچل دئدی ایندی هئله دؤیو آدین اؤرگدیب دای شاتیر - شاتیر سن گئد آشیغ آل اولارنان آشیغ اوینا قالا شک اوینییلر بیزدر قالا شک دیه رؤگ ائی - اوینی میشار، من گلیم چور قاپیم، قاجاجیم سن ال چکمه منن، اوشاخ بوتؤؤ قایداجاغ سن ال چکمه. من گئده جییم قاراملیگین قاپیسینان کئچنده آتیلاجیم گؤیه بقوولی ایغیمی گؤ... مه ویریب سووشاجیم، بیل اورا قره ملیگین ائویدی دای دیه بیلرم بو قره ملیگین ائویدی. هه بوجورا اؤرگتدی، شاتیر گئتدی آشیخ قوردو اوینییدی کئچل گلدی آشیغی چور قاپدی - قاشدی، سیخدیلار شاتیر بینان ال چکمه دی، بو کوچه دن - او کوچه دن، اوردان، اوردان، اوشاخ بوتؤؤ قایتیدی قاراملیگین قاپیسینان کئچنده هه جوت آیاغین آتیلدی گؤیه ویردی بقوولی گؤ.. - نه

سووشدو. شاتير گوردو دئديگي قاپيدي داياندي، كئچل گئتدي، هه قاپيني نيشاننادي اونان سورا زاد گؤتدي قاپيتدي گلدي زادين يانينا، كرم، كرم دئدي شاتير ناغايرون دئدي تاپيشام.

تاپيشام قره مليگين ائوين، بي از هه گندي گوردی، سنی بئلنچيگك آپارسام تانياجاغلار خالونان-ذاتدان، چوخ دا گؤزل ایدی كرم، هه گندي بی يئكه شالنان بونون باشين ساريدي، بو اصدی نين ده ننهسی ديش چكن ایدی بقوولی، ديش چكن، هه ساريدي گؤتدي كرمی ياپيشدی الينن، خياواننان گئتديلر گئتديلر قارامليگين قاپي سينا.

گئدنن سوهر شاتير گئتدي قاپيني ويردي، اصدی نين ننهسی گلدي قاپيني آشدی، آچاننان سورا گوردی ايكي نفر دوروب، بو شاتير دئدي ننه منيم بو قارداشيمين ديشی آغريئی آمانين هوون گونودو دای گئجه-گوندوز ياتدی سی يوخدو بونون ديشين چكه سن، آلاها گورا. اونان سوهر كئشديلر ايچری قاپيني گئنه كيليتدهدی، گوردیلر اصدی ده حاياتدا قدم ويرئی، كرم باخئی زادين آلتيننان، هه شاتير دا دايانيب.

گئتدي صندل گتدي قويدی، دئدي گه اوتو بالا گلدي اوتدو كلبتيني- زادی ييغدی صندلين اوستونه آغزين آشدی بو كرمين، تانيمی كرمدي، جانی چيخار كرمين ساری، هه دئدي هانسی ديشيندي، دئدي بی ديشيم، كلبتيني سالدی ديشی آغريمئیدی کی، هه اونان سورا ها اويه نه-بييه نه بی آز چابالادی خولصه چكدي، چكنن سورا دئدي آی قاری ننه آغرين ديشيم قالب صاف ديشیمی چكيبن.

هه اوردا دئدي:

قاری آنا ائی قاری آنا چكميه سن ائی ديش آغريسی ياماندي

سن قوجاسان سنين گؤزون ايشله مير

وئر چكسين اصدی آغ اللری يارا درمان دير آی درمان

ماھنئی نان دئی من دیہ بیلیمیم بقوولی اونان سورا، سوھرا کلبتینی سالیب،
 دئییب ھانسی دیشندی؟ دئییب بی دیشیم. گئنه یینی چکندہ بی چابالیب.
 چکہ بیلیمئی، دئییب اصدی- اصدی، نہسی، گہ بو بٹچارادی بونون باشین
 توت قوی بونون دیشین راحت چکیم، کرمین قاباغینہ چیخار ائی بالا کرمین
 قاباغینہ چیخار یاخچیلیغون، گلیب اصدی بقوولی کرمین باشین آلیب
 سینہ سینہ بئلہ توتوب آغزین آچیب گئنه کلبتینی سالیب، بو چابالاتدی باشین
 ساریغ بی آز گئندی دالی گئندنن سورا خال بیردا گؤرسندی، اوزی آچیلدی
 خالی گؤرسندی، اصدی دئدی نہ گؤزدین کور اولسون کرمین دیشین
 چکئی سن! بو کرمی!!

دای ھارا چاتاجاغ، خوش- بئش، ھہ گئندی آفتا- لگن گئدی تۆکدو سویو
 یودو دیشین- زادین، بلی کرمی آپاردیلار ائوہ، شاتیر قالدی. کرم دئدی شاتیر
 گئد منزله آلاھا توکل. گئندی اصدی ن ویردیلا کئفہ قاراملیگین ائویندہ،
 قاراملیج دہ ائودہ یوخدو کی خودکارین یانیندادی، اوردا ھہ قالدی گئجہ
 مثلاً آدام یاتیشاندا گلئی خودکار اوندا دا ایکی گؤزدو گئدی اویانخی سیندا
 کرم یائی اصدی دہ ھمّشہ اوردا یاتاردی، اصدی دہ گئدی اونون یانینا، ھہ
 گنہ صوب دورئی گئدی خودکارین یانینا.

نئچہ گون قالدی بیردا، سوھرا کؤپی (کؤپک) بیلدی. دئدی کرم گلیب
 بیردا اصدی نین یانیندادی. دوردو قاشدی خودکارین اوسدونه، «خودکار!
 کرم گلیب الان بیزدہ دی اصدی نین یانیندا».

دئی قاراملیج گلیب ایجازہ وئر توین من باشدئیم، آشیغ ایسدیم توین
 ائلییم ھہ وئرح کرمہ، بئلہ اولماز. دئی بہ نہ دئسن، دئییب شرط ائلییم، شرط
 ائلم او شرط اولسا وئررم قیزی اولماسا وئررم. دئی نہدی شرطین، دئی
 کرمی گتیر ھہ آدام یوللئی مأمور یوللاتدیرئی گئدیئر کرمی چیخاردئی لار
 اصدی نین یانینان اصدی قالئی آغلیا- آغلیا، نہسی قالئی آغلیا- آغلیا،

گئیرئیلر خود کارین یانینا. دئی بینی سالدیرون دوعوز دامینا، بی دام دوعوزو وارئیمیش دانا شاهدو خود کاردو، آیه اوردان سالامات چیخسا سحره دای بیللم او حاق آشوغیدی قیزی وئررم. آپارئیلر سالتیلار آخشام دوعوزون دامینا چکئیلر قاپینی کیلتدئیلر.
 بوردا اوخیئی، کرم اوخیئی هوندوردن:

قالمیشام دوعوز دامیندا هارای مسلماننار هارای هارای مسلماننار هارای

بئله دئی، دوعوزدار ویرئی بیر- بیرینه پینگه نی، گئدئیلر ییغیشیلار زادین بی طرفینه، بی طرفی قالئی بوش. کرم ییخیلئی یاتئی، سحری گلئیلر کرمین مئیدین چیخاردالار، گلیپ گؤرئیلر اده دوعوزدار هامیسی ییغیشیب بی گوشیه پینگه- پینگیه وئرب، کرم بوردا یاتیب پیچیم- پیچیم تر تۆکئی، گئدئیلر خود کارا دئیلر جریان بئله دی، دئی گئدین چیخاردین گتیرین. گلئیلر کرمی چیخاردیب آپارئیلار هه دئی قاراملیح دای شرط قوتاردی قیزی وئرجه سن، توین ده من ائلییه جیگم.

دئی خود کار او دوعوزدار خامدی، خام دوعوزدو، بی شرط ده دیم اونان دا چیخسا دای قیزی وئرجه جیگم. دئی او شرط نه دی، دئی اونی بی گئجه سنون سردیخانون وار دئی گتیر آخشام سالدیر او سردیخانیا بیزین ایچینه، سحره دیری چیخسا ائله بیللم حاق آشوغیدی وئرجه جیگم دای قیزی، چیخماسا دای اؤلسه ده اورد اؤلسون.

گئدیلر کرمی آخشام گنه آپارئیلار سالدیلار هه سردیخانیا او بیزین ایچینه، اوردای بی آز اوخودی اونان سوورا آلا هه امر ائله دی بیزا شاقیلدادی هامیسی اولدی سو آخدی گئتدی، حامام کیمی بیغ وئردی سردیخانا، اونان سوهر، ییخیلیدی یاتدی کرم. سحر گلدیلر مئیدی چیخاردالار گؤردیلر سردیخان

هاردادی، بیز- میز هئسسات یو خدو هامی سی ارییب گندیب. گتدیله دندیله
 خود کارد آلا له ائووی ییخسین بیز یو خدو کی سودو بیغ وئری.
 گلدیلر چیخار تدیله آپاردیلار کرمی گنه، دندی دای وئره جگسن قره ملیح
 سردیخانا دا دایندی دای او دا بئله اولدی، به نه دئیسن، دندی خود کار نمه
 اولدی، بینا دا بی بهانه گتدی. وئرمیم. دندی اونداه نه دئیسن، دندی سن
 زاد ائله شهرین قیزدارین ییغدیله بی ایکی یوز، یوز اللی قیز، خلاصه شهرین
 قیزین بوتوؤ، میدان دوزلدیر میدانداه ال-اله توتوشسون اصدینی ده گتی قات
 او قیزداراه ال-اله توتوشسونار، کرمی ده گتی گؤزدیرین دالدادا بح-بح
 باغلاندیر گلکسین اگه حاق آشوغیدی تانیسین. اوننان سورا هانسیدی نئچه
 قیز یانیندادی. دندی قاراملیخ قبول ائله دیم دای آخیرین شرطدی، هه اوننان
 سوورا گتدیله قیزدارای ییغدیله دوره ال-اله توتوشدولار اصدی ده گلدی
 قاریشدی بیلاره، ال-اله توتوشدی، کرمی آپاردیلار بی دالدادا گؤزدیرین
 بح-بح ساریدیله توتدولار الینن گتدیله. دندیله ایندی تانیی گؤرگ اگه
 حاق آشیغیسان تانی ده. گلدیی باخدی بئله باشینا تیرمه شال ساریمیشدی
 اصدی قاشینا دا سورمه چکمیشدی، دندی:

باشینا ائی اؤرتیدو ائی امرا تیرمه نی

قاشینا چکپیدی ائی قارا سورمه نی

یاری مسلمانندی ائی یاری اثرمنی (ننه سی موسلمانندی دده سی اثرمنی)

من اؤز یاریمی تانیرام ائی اون دؤرت قیزدان او یانه دی او یانه دی

اوننان دئی:

اصدیم گؤزدیرین آلا دی

منیم باشیمه بالادی

اصدیم گؤزدیرین گؤزدیرین

اصدیم گۆزدین گۆزدین

سانادیلار، گۆردیلر ائله اون دؤرت قیزدان اویانادی، هه اصدی توتوب ال-
اله قیزدارنان باشینا دا امرا شال سارییب قاشینا دا سورمه چکیب، آشدیلار
دئدیلر دای وئره جگسن دئدی دای قوتاردی شرط زاد خودکار دئدی، بو
ویرحالدا دورنا گلیب گئئیدی بو قیزدارین اوسدینن، قدیم اولئیدی ائی
دورنا قاتار کیمی بئله دال-دالا دوزولوشردیلر جورولدییه-جورولدییه گلیب
گئئیدیلر. دئدی اگه دای ائله کی دئسن ذاتدییه هه دورنالارا دئسین هه او
دورنالار توکون تۆکسه قیزی دای وئره جیگم دای شرط قوتاردی یا خئیر
تۆکمسه دای وئرمیه جییم شرط ده قوتاردی. هه اوننان سوهره باشین گۆتدی
یوخاری دئدی:

گۆینن گئندن ائی قوبا قازدار

لاچین ویرار آی توکین توزدار

کرمی چکیلر دارا

دورون تۆکون آی تنلروزی آی تنلروزی

دورنالار توپالاشدی قیزدارون اوسدینده ویردیله بیر- بیرینه دیمدییه
یولدیله توحلرین تۆحدولر توح قالتدی بو هاوادا، خودکار دئدی دای
اوی ییخیلانین اوغلو دای شرط قوتاردی ده. قاراملیح گۆردی دای خئیر
چاره یوخدو دئدی خودکار اجازه وئر گئجه نی گئدگ، کرم ده گئسین
منزلینه من ده اصدینی آپاریم ائوه سحرری گلگ اوننان سورا تویی باشدا،
اصدی نین تویین ائله. کرم ده شاد گئتدی، گئتدی شاتیرین یانینا، هه اصدی
ده شاد گئتدی.

سحرری، گئجه گئندن سورا آخشام قاراملیگ کۆشدی قاشدی بو شهریدن

دە، اصدىنى دە گۇتدى چىخدى گىتدى. گىتدىنن سوھرا سحر كرم گلدی ھا گۆزدە دىلر اصدى، قاراملىك گلمەدى اصدىنى گتىرمەدى، مأمور يوللادى خودكار گىتدى گلدی دئدى خودكار كۆچوب قاچىب. يوخدو. اووردا گنە قالدی.

اوردان اوياناسىن بقوولو دای ھئلە بىلمىم بى- اىكى كلمەسىن بىلىم. ھە سوھرا كرم گنە شاتىرنان دوشدى يولا، بىلارین دالىيجا، ھە گىدىب قارامىح بى شەرە دئى اوردى كرم دە اؤلوب اصدى دە اؤلوب، باسدیریيلار ياناشى بىریرىنە، سوھرا دئى مىشدر قاراملىح دە اؤلوب. قاراملىگى دە بىلارین اورتاسىندا باسدیریيلار. بىلارین اوسدىنن قىزىل گول بىتىمىش قالخىمىش يوخارى گلىب باش- باشا سارماشا قاراملىگىن دە اوسدونده قاراتىكان بىتىمىش اولارین قاباغىن آلىمىش قويمىمىش او گوللر بىر- بىرىنە سارماشا.

سۆزلۈك:

كولققالتدى: كولك قالخدى

پىنگە: پىنگە يا پىنگە دونوزون آغزىندان ائشىيە چىخان دىشىنە دئىلر.

پىنگە - پىنگىيە: بورون بورونا دايانىب.

امرا: عربجە حمراء (قىرمىزى).

كۆچك رضا ناغىلى

ناغىل دئىن: آشىق عزت عزيزى - (زنگان روايتى)

كاست وئرن: آشىق اسلام مرادلو

كۆچورن: محمد رزاقى

يازما تارىخى: ۱۳۸۳/۷/۱۹ زنگان

كاسته دئىيلن تارىخ: ۷۶-۱۳۷۵

وان شھرىندە حاج حسين آديندا بير كيشى وار ايدى. ائل بۇيوگو ايدى. بوردان اورا، اوردان بورا كۆچ ائلردىلر. آمما بير گون كۆچلرى گليب يئتيشير تبريزه اورداسا كين اولورلار. حاج حسين ين مال- دولتى چوخ، آمما اوولادى يوخ ايدى. اوتاي- بوتايدين بونا نصيحت ائله ديلر. بو دوروب قصد ائله دى گئتدى زيارت-ى شاه-ى نجفه. نجفده بير عريضة يازيب سالدى حضرت-ى على^(ع) نين صانديغينا. بير مودتدن سونرا خاديم عريضة نين جاواين گتيريب حاجى حسينه يئتيردى. عريضة ده بئله يازيلميشدى. حاجى آلاھ سنه بير اوغول كرامت ائلر. آدينى منيم آديمنان چاغيرارسان. حاج حسين اوردان چيخيب گلدى مشهده بير عريضة يازيب يئنه سالدى صانديغا. عريضة نين جاوابى بئله گلدى. حاجى آلاھ سنه بير اوغول كرامت ائلر. آدينى منيم آديمنان چاغيرارسان. (رضا ايكي نفرين كمر بسته سى دير حضرت على^(ع) و امام رضا^(ع)) حاجى قايدير.

۱- بو ناغىل باشقا آذربايجان آشىق داستانلارى كيمي ساز- سؤزنن اوخونمايب، ناغىل بير ناوار اوزرىندە ديل جاوابى «آشىق عزت» طرفىندن، آشىق اسلام اوچون دانيشىليب دير. ناغىلين آدى «كۆچك رضا دير» آمما «كۆچك رضا» دئيرلر.

گونلرين بير گونو آلاله بير دنه اوغول حاجى يا عطا ائله يير. اوغلانين آدينى رضا قويورلار. رضا بالا- بالا بۇگويوب آلتى ياشينا چاتير. اونو مکتبده درس اويرنمگه يوللاييرلار. رضا آلاله طرفى گويچک بير اوغلان ايدى. يولداشلارى دا اونا «گويچک رضا» دئيرديلر. حاج حسين، رضا اولاندا بير لله توتوب رضانى اونا تاپشirdى. لله رضادان گوزه تالشردى. مکتب چاغى لله گويچک رضانى سحر آپايريب گون اورتا آخشام ائوه گتيرردى. رضانين ياشى ۱۵-۱۶- يايئتيشيب. جومه گونو رضانين يولداشلارى رضايا دنديلر:

- سن آتاندان اجازه آل بو گون باغلارا دولانماغا بيرليکده گئدک.
رضانين دوستلارى خطا کار و شولوق ايديلر. رضا آتاسيندان اجازه آلدى.
آتاسى قبول ائلهدى. آما لله يه تاپشirdى رضادان مواظبت ائله يه. بونلار بيرليکده گريب دولانماغا گلديلر. بير باغا توش گلديلر.
رضانين للهسى قولامى دوشوندو مکتب يولداشلارينين خيالى آيريدير.
گليب رضايا دئدى:

- آغا جان بونلارين خيالى آيريدير. رضا اوز دولانديردى نجفه سارى دئدى:
- يا حيدرى کرار من سنين نظر کرده نم امام رضا نظر کرده سى يم من اوزومو سنه تاپشيرام.

آلاله طرفى بير يئل اسدى. توفان اولدو. توز- تورپاق گويه سوورولدو. مکتب اوشاقلارى بيرى گوزونو اؤوكلهدى، بيرى بويانا، بيرى اويانا ييخيلديلار. رضا اوز قويدو قاچماغا. اوزونو يئتيردى تبريزين «صاحب الزمان مسجدي» نه. گوردو هئچ کيم مچيده يوخدور. اؤزلوگونه دئدى:

- مچيده آدام گلر من ده اونلارينان اوز ائويميزه گئدرم.
گريب منبرين داليسيندا گيزلندى. قورخوردو يولداشلارى گليب اونو تاپالار.
لله ده قاچيب حاج حسينه خبر وئردى:

- باغدا قضيه بله اولوب. حاج حسين آياق اوسته دوروب امر ائلهدى نئچه نفر

آداملاریندان چاغیر سینلار. اؤز آداملارینا دئدی:

- هر کس منیم اوغلومو بیر ساعاتا گتیرسه یوز تومن، ایکی ساعاتا گتیرسه ۲۰۰ تومن، یوخسا اوچ ساعاتا گتیرسه هم گتیرنی هم ده اوغلومو اؤلدوررم. داهی او منه اوغول دئییل.

ایندی بوتون شهرین عالیملی، حاجیلاری رضانی آختاریلار. اوغلان منبرین دالیسیندا قورخور. بیر زامان گوردو: بیر یسیلسندی - رضا نییه قورخورسان، گل ائشیکه.

بئله باخاندا گوردو بیر عرب اوزو ایشیقلی، تتر یاپیشدی عربین اتگیندن. دئدی:

- یاخشی واختدا یئتیشدین دادیما. اگر سن گلمه سه یدین بیلیمریم حالیم نه یئرده اولاردی. عرب دئدی:

- بیه سن منی تانیرسان؟» جاواب وئردی:

- نئجه اولار قولام آغاسین تانیماسین». «خوب من کیمم؟» منبرین یانیندا رضا بئله دئییر:

شوکر ائيله دیم، سجده قیلدیم،

ایندی بیلدیم خدا سنسن.

نه وزیرین، نه وکیلین،

جمله لردن جودا سنسن.

عرب دئدی: اوغلان من آلاه دئییلیم سن منی آلاه چاغیردین.

رضا دئدی: «آغا اول گرک کیمی سسله یم؟»

عرب جاواب وئردی: «آلاه ی». رضا دئدی: «من ده آلاه ی دئییرم».

حَقِّین دوستو «رسول الله»

جمالین قلبله همراه

«ابوالقاسم حبیب اللہ»

«محمد مصطفیٰ» سنسن

عرب دئدی: اوغلان من محمد (ص) دئیلم. تانیمادین منی.

رضا عرض ائله دی: آغا جان اول آلاہ، ایکینجی محمد.

عرب دئدی «تانیرسان آدمی دی گین». رضا دئدی:

امام-ی «موسیٰ کاظم»،

غربت اولدو منه لازیم،

توت الیمدن قویما آزییم،

امام-ی رهنما سنسن.

آتاوین آدیدیر «عمران»،

یئر گوی بیر چنگیوه فرمان،

بیر آدیندیر «شاه-ی مردان»،

یئتیش موشگولکوشا سن سن.

عرب دئدی:

۴۴ - احسن ایندی منی تانیدین. سن باغدا منی سسله دین. ایندی یکی بارماغیمین

اورتاسینا باخ. خوف ائله مه، قورخما.

رضانین بدنیدن قورخو یوخ اولدو. باخیب دئدی:

- بیر شهر گؤرورم. اوردا بیر باغ گؤرورم. باغدا بیر قصر. اوردا تختین اوستونده

چارحووضون باشیندا بیر قیز ایلشیب، قیرخ اینجه قیز اطرافین آلیب.

آغاسی (امام علی^(ع)) بویوردو:

- او «کیشمیر شهری» دیر. «اکبر شاه» ین قیزی «گولوستان خانیم». اونو سنه بوت

وئردیم. اونون دالیسیجا گئدرسین. او سنین یاریندیر.

رضا عرض ائلهدى:

- آغا جان من ايسته ميرم. من ايستيرم دؤشوم دريا كيمين جوشسون. بوتون كتابلارى اوخويام.

آغاسى الينى چكدى رضائين دؤشونه. دئدى:

- قورخما بوتون يئر گوى هر نه منيم چنگيمده دير سئين دؤشونده ييغيشيب.

آرخاين اول. هئچ شاعير سئين دؤشونو قايتارا بيلمز گئت.

رضا دوروب گلير بير ارمنى نين توكانينا اوردا ارمنى ساز باغلاييب ساتاردى.

ارمنى يه دئدى:

- اوستا جان منه بير دنه ساز مرحمت ائيله.

ارمنى باخيب گؤردو قيافه سينه آشيقلىق گلير. اؤزو ده يئنى عمله گلن مكتب

اوشاقلاريندان دير. قرآن كتابى دا قولتوغوندا. دئدى:

- اوغلان سنه آشيقلىق گلير.

بير دنه الكى ساز گتيردى. رضا سازا باخدى. دئدى:

- اوستا منه ساز وئر پولون آل.

بو سوز ارمنى يه آجيق گلدى. دئدى:

- سن هئچ سازين زيل - بمينى بيلميرسن، مندن ساز ايستيرسن.

بير سيلله رضائين اوزوندن ووروب. دونيا رضائين دولاندى باشينا. دئدى:

- منى وورورسان ساز وئر پولون آل. من تخته پاراسى ايسته ميرم. ارمنى دئدى:

- اگر نچه كلمه سؤز دئدين منيم خوشوما گلدى سازى وئريب پول دا

آلمارام. آما سنه آشيقلىق گلير. رضا آليب گؤرك نه دئير:

لعت بو دونائين اعتبارينا،

نوح نبى سليمانا قالمادى،

نچه مين پيغمبر گلدى دونايا،

هئچ بير يندن بير نيشانا قالمادى!

قهرمانلار، نڙه دئولر نئجه اولدو،
 دريادا ناققالار سارالدي سولدو،
 دونيادا دالبادال بوشايب دولدو،
 آخير دونيا هئچ انسانا قالمادي!

ارمني دئدي: اوغلان منظورون نه دير؟. رضا دئدي: منظوروم سنده دير.

«كوچك رضا» دئير ويردين بير آلايه،
 يولومدا دوغرويام، واللاهي بيللايه،
 سؤيله گينين «اشهد ان لا اله الا الله»،
 اول مسلمان هئچ كافره قالمادي!

ارمني دئدي:

— اوغلان مسلمانلاري بيليرم. آما شرطلريني بيليرم ناماز، اوروج و... دئير لر.
 اگر سن منه دين تكليف ائليرسن واجباتين منه دئ گينين. من ده سنه گؤيلوندن
 كئچن سازي وئريم.

رضا اؤز— اؤزونه دئدي: گلديك ساز آلاق آما اليميزه ايش وئرديك.
 اوياندا دا هامى رضاني آختارير. گورك رضا نه دئير:

كريم دير، قديم دير، الله اكبر،
 آدم—ي گناهكار در روز—ي محشر،
 صلوات بر جمال—ي پاك—ي پيمبر،
 او دا واجباتدان شريفدير شريف.

اوصول—ي دين بئش دير گل ائيله يك ياد،
 نبى لر خاتمي «مصطفى» دلشاد،

دۇردونجو امامت، بئىنچى معاد،
آخىرى سلامدير رديفدير رديف.

اوصول-ى دين بئشدير، ازبر ائيلرسن،
ووضو آليب «قل هو الله» سؤيلرسن،
قونوتلا سجودو ازبر ائيلرسن،
اوردا بير سلامدير رديفدير رديف.

بير قونچادان بير گول آچيب مونور،
عالمى بورويوب شمس ايلن قمر،
قيل نمازين اولماگينان موكدەر،
او دا واجباتدان شريفدير شريف.

عصرينن ظهورو رضا ائيلهدى تمام،
ايكى له اوچ دۇرتده وئرسن سلام،
سجدهلردن يئره قويما «لا كلام»،
آخير بير سلامدير، رديفدير رديف.

ارمنى دئدى:

- سن اول بير سؤز دئدين. اوصول-ى دين بئشدير. ايكى سيني دئدين، اوچو
قالدى اونلارى دا دئمەلى سن. رضا آلدی جاوايین:
سوروشسالار اوصول-ى دين نئچهدير؟
جاواب وئرسن بئشدى اوليم «توحيد»،
دليلين سؤيلهسن «قل هو آلاه» دير،
بير دير، ايكى دئييل خالق المجيد.

ایکینجی سی «عدل» حمید دیر نقیب،

«بریک لا مضلا بالعید»،

هئچ کس اولماز در گاهیندان ناامید،

یقین ظلم ائيله مز خالق المجید،

اوچونجو «نبوت» رسول خدا،

«ما کان محمد ابا احدا»،

ملاکه گؤندر دی رسوله خودا،

یوز ایرمی دؤرد مین پئمبر لر مجید دیر مجید.

دؤردونجو «امامت» علیدیر امام،

اون بیر اوولادی ایله قاییم مقام،

رکوعدا سایيله وئریدیر انعام،

انگوشترین قاشی جواهر جه دیر.

بشینجی ده «معاد» روز-ی قیامت،

دوزخی ویزادیر(?) صراط-ی جنت،

«قل هو یحیی الذی انشا اول مرا»،

باغیشلار رضانی خالق المجید.

— اوستا بو بئش دنه اوصول-ی دین دیر. توحید، عدل، نبوت، امامت، معاد.

ارمنی نی رضا مسلمان ائيله ییب دیلینه «اشهد» قویدو. اوستا دا رضایا بیر ساز

مرحمت ائله دی. سازی آلیب قران کتاب قولتوغوندا گلیر. آتاسی دا نئچه

آغ ساققال، حاجی، عالیمترین شهری گزیر لر. باش رضانین باش بونلارین.

رضانی گۆرجک حاجی لار سورشولار:

- حاجی سن اوغلون آشیقلىق درسینه قويموشسان؟ دئدى: يوخ. دئدىلر:
- بس اونون لينده كى نه دير؟ آتاسى ياخينا گئديب « اوغول او نه دير؟ آت
يئرە منيم اوچون پيس دير. او شيطان اثائى دير. » دئدى. رضا دئدى:
- آتاجان بو بير آغاج بير سيم دير. بوندان شيطان اثائى اولماز. ايش انسانين
اورگيدر. يانيندا اولانلار من بير سؤز دئيرم اگر جاوايىمى وئرسه لر من
آشيقلىغىمى يئرە قويارام.

بونلار دئيشه- دئيشه گليب يئتيشديلر تبريزين آشيقلار ميدانينا. اوردا بير
اوستاد آشيق وار ايدى. «دده يادىگار» و «خيدير يادىگار»، باشيندا قيرخ
شاگيردى او جمله دن «شيخ على» و

بو شاگيردلر ميداندا نوبت ايلن اوخويوب پول يىغاردىلار. پوللارى دده
يادىگار اوئريب. اودا پولو آرارلاريندا بۇلردى. ايندى ميداندا آشيقلار اوخويوب
پوللارى اوستالارى قاباغينا تۇكوبلر. اوستا بالا- بالا ساير بۇلوشدوره. رضا
يئتيشدى. دده سى دئدى:

- اوغول او ياندان گئتمه. سازى گۇررلر. او دده يادىگار- خيدير يادىگار دير.
اونلار آشيقلىق درسى اوخويوبلار. سن ده موللاليق درسى. گئتمه. سازى
گۇررلر. سندن بير سؤز خبر آلالار بيلمزسن، بيز خجالت اولاريق.
قولاق وئردير. رضا يئتيشيب آياغين قويدو پولون اوستونه. دئدى:

- آشيق عشق اولسون. منيم ده پايمى وئرین. دده يادىگار باخندا گۇردو بو
بير تزه- جاوان، آنجاق لينده ساز وار. دئدى:

- اوغلان هه! اليوه ساز آلميشسان ييزدن باج آلاسان؟ رضا دئدى:

- ساز دير هر نه دير. منيم پايمى وئرین من گئديم. دئدىلر:

- بيزيم سؤزه جاواب وئرە بيلسن سنین پايين وئريريك. رضا دئدى: خوب
سوروشون من جاواب وئریم.

دده يادىگار اۋزو بىر آزارالاندى. اوزون دولاندىردى آشىقلارين بىرىنە دئدى: بىر نىچە كىلمە بوندان خبر آل گۆرك نە دئير؟» ايندى آلىب آشىق بىللە خبر آلىر:

او نەدىر باغلادى برەنى بندى؟

او نەدىر دونيانى دولاندى دۇندو؟

كىمدن امر اولوندو، دۇردى كىتاب ائندى؟

نە يۇردە يوواسىن چكىدى عنكبوت؟

رضانين ددهسى دئدى:

– اوغول! ائللە بونو ايستىردىن. رضا دئدى: دده! دايدان بىر.

او ايلغاردير باغلار برەنى بندى،

آي لاگون دونيانى دولاندى دۇندو،

تانرىدان امر اولدو دۇردى كىتاب ائندى،

ماغاردا تورون چكىدى عنكبوت.

بىر آيرى آشىق سوروشدو:

او كىم ايدى «مكە» شەرىندىن گىتتى؟

او كىم ايدى اونون ايزىنى توتدو؟

كىمدن امر اولوندو مغاره اۋتدو؟

نە يۇردە يوواسىن ووردو لاكبود؟

رضا دئير:

او «محمّد» دىر مكە شەرىندىن گىتتى،

او «عمر» دىر اونون ايزىنى توتدو،

تانرىدان امر اولدو مغاره اۋتدو،

قايدا يوواسىن ووردو لاكبود.

رضا دئدى:

- خوب منيم پايمى وئريسيز؟» دئدىلر:
- سن ده بيزدن بير سؤزلر خبر آل گؤرك سنين خورجونوندا بير شئى وار؟
سونرا سنين پايىنى وئرك. رضا بئله سوروشور:
گل- گل آشيق سندن خبر آلايم،
بير باشى بئش گؤزو قيرخ آياغى وار؟
گؤيول بير شهردير نئجه دير طرحى،
قيرخ توكان، قيرخ حجره قيرخ اوتاغى وار؟

جاماعات باخدى حاج حسينه. سوروشدولار:
- حاجى بو اوغلان نه دئير؟ رضا دئدى: جاواب وئرين. آشيقلار دئدى: او
بيريسىنى سوروش.

قيرخ راستا، قيرخ بازار، قيرخ كوچه گزر،
او نئجه عاليمدير اونلارى گزر،
قيرخ داوات، قيرخ قلم، قيرخ عاليم بازار،
او نئجه عاليمدير قيرخ آياغى وار؟
يئنه آشيقلار بير- بيرينه باخيب دئدىلر: اوغلان اوچونجو سؤزون دئ».
يىغىليب بير يئره قيرخ بيلن آشيق،
منيم سؤزوم دولاشيقدير دولاشيق،
بير چيراق يانيرى، قيرخ مجلس ايشيق،
نه چيراقدير اونون قيرخ ياغى وار؟

هامى حاجى لار بير- بيرينه باخيب حاج حسينه دئدىلر:
- حاجى سن آلايه سوروش گؤرك قيرخ چيراق قيرخ مجلس نه دير؟» رضا

دئدی:

- بو بیر دنه نی دئیرم. آنجاق او بیر سیلره آغامدان اجازم یو خدور. او حضرت علی^(ع) دیر اورو جلوق زامانی قیرخ یئره افطارا چاغیریرلار. سحر چاغی نامازدا علی^(ع) دئدی:

- من کئچن گنجه قیرخ یئره قوناق ایدیم. سلمان دئدی: بیزده ایدی، ابوذر دئدی: بیزده ایدی و کیم کیم. جماعات دئدیله: گندک حضرت-ی فاطمه^(س) دن سوروشاق». فاطمه^(س) جاواب وئردی: آند اولسون علی نین جانینا علی دونن ائوده ایدی. رضا آشیقلا را دئدی:

- بورا باخ! من تبریزده عمله گلدیم. سیزین سوغانیز بوردا گؤیرمز. دده یادیگار! شاگیردلرین گؤتور گئت آیری یئره معرکه آچ. آشیقلا ر شله - کوله لرینی ییغیشدیریب تبریزدن یولا دوشدولر. منزیل به منزیل طی-ی منازیل، گلیب یئیشیدیلر کیشمیر شهرینه. بوردا- اوردا اوخویوب پول ییغیردیلا ر. اؤز- اؤزلرینه دئیر دیلر: هه یاخشی اولدو بویانلاردا آشیق یو خدور. قشنگ پول وئریلر. بو سؤز گئتدی یئیشیدی گولوستان خانیمین کنیزلرینین قولاغینا. گولوستان خانیم خبر وئردیلر دئمهرن بیر دسته آشیق گلیب. اوردا کی، حضرت-ی علی^(ع) رضانی گولوستان خانیم بوت وئرمیشدی و دئمیشدی رضا آشیق دیر ساریلان گله جک، بئله فیکیرلشیدی شاید رضا بونلارین ایچینده اولار. کنیزلره دئدی:

- گندیب آشیقلا رین اوستادلارینی (باش اوستاد) چاغیرین گل سین. کنیزلر گلیب باش اوستادی سوروشدولار. دده یادیگار دئدی: منم. دئدیله: خانیم سنی ایسته ییر.

دده یادیگار گلیب. ایچری گیرنده گولوستان خانیم گؤردو یوخ بو رضا دئیل. ایسته مه دی قایتار سین. یئر نشان وئردی. صندل قویدولار دده یادیگار

ايلشدى. كنيزلر دئدى:

- خانيم قولى بير ايكي كلمه اوخوسون. بيز قولاق وئرك. دئدى:

- آتاجان ئنجه دنه سؤز اوخو انعامين آل گينان. دده ياديگار ايسته بير بئله سوز
اوخويا خانىما خوش گله. اونو اؤزونه و قيزلارى دا شاگيردلرينه آلا. او دا
اولماسا بير دولو انعام آلا.

بو گون بير مجلسه دوشدو گوزاريم،

دور دولاناق با هم باغى گولوستان!

آپاردين عاغليمى آلدين سريمدين،

قاشين جالاد، گؤزون ياغى گولوستان!

كنيزلر گولور. خانيم دا بير آز گولومسهدى.

آچيقدير سينهوين، گلير سرسرى،

نرگيز يلن سيللم آغ اوزدن ترى،

مخمل انديب يياضيلن مرمى،

آغ سينهن اوستونده نارى گولوستان!

خانيم دئدى «آشيق! كنيزلره سؤز اوخومنه يوخ. آشيق دئير: بيز گؤردوگوموزو
دئيريك.

آلااهيم وئريدير عيني براتى،

دهانين تلخ اندر قندى نباتى،

جمالين شوقودور آب-ى حياتى،

بو شرطيلن اوزون ساغى گولوستان!

گولوستان خانيم دئدى:

- خوب گئت شاگيردلرين گتير نئچه گون منه قوناقسيز. دده ياديگار سئوينجك گليب شاگيردلريني آپارسين، خانيم كينزلرينه تاپشيردى:
- آشاغى دا اولان اوتاغى (زئرمينى) نارين تورپاقلا دولدوروب سونرا سو باغلايين اورا پالچيق اولسون. داينارسيز قاپيدا من دئيرم بويورون ايچرى سيزه يئمك گتيرك. كئچندن سونرا قاپيني باغلارسيز. خانيم دئين ايشلرى گوردولر. دده ياديگار قيرخ شاگيردينن گليب قاپيني چالديلار. كينزلر دئديلر: بلى بويورون. خانيم دئدى: بويورون اوتاغا چورك گتيرسينلر. ائله بولار كئچدى ايچرى، قاپيني باسدیلار. بوتون آشيقلار ديزلرينه جه پالچيغا باتدیلار. شاگيرلر دئدى: اوستادجان بو نه ايشدير سن گوردون. بورا بيزيم يئرميزدير؟- دئدى: خوب، اولدو دا. بيز گرک رضادان امداد ايسته يك.

خانيمين كينزلريندن بيرى بونلارا گونده چورك كدن- سودان گتيردى، سحر، گون اورتا و آخشام چاغلارى. شاگيردلرين ايچينده بير شيخ على وار ايدى چوخ گوزل و ادبلى. چورك گتيرن قيز بونا وورولموشدو. او ياندان دا شيخ على قيزى اوركدن ايستيردى. قيز يئمكلرى گتيريب وئيرر شيخ على يه. على ده يولداشلارينا پايلايير. على ن قيز قولاق ديبى پيچيلداشيرلار. بو دئير: من سنه عاشيق اولموشام. او دا دئير: من ده سنى ايستيرم. اگر بوردان قورتارسان، منى بوردان گوتور گئت. دده ياديگار شيخ على يه دئدى:

- هه شيخ على! سنين او قيزنان آران چوخ سازدير. دئ گور بيزه بير كاغيذ قلم گتيره بيلر؟ شيخ على قيزا دئدى: بير كاغيذ قلم تاپيب گتيره سن. قيز دئدى: باش اوسته. قيز اونلارا كاغيذ قلم آپايرير. وئيرلر خيدير ياديگارا، رضايا نامه يازا گله بونلارى بوردان قورتارا. خيدير ياديگار بئله يازير:

عرضى حاليم من ده يازديم كاغيذا،

گندر اولسان اوستاديما دئ گلسين.

غربت يئرده بيزه وئيرلر جزا،

گندر اولسان اوستاديما دئ گلسين.

درین - درین دریالارا دولموشوق،
 سارالیبان هئیوا کیمین سولموشوق،
 قیرخیمیز دا سو ایچینده قالمیشیق،
 گئدر اولسان اوستادیمای دئی گلسین.

خیدیر دئیر: ایش ایشله دی قضانین،
 حق ایشینه وارسین یولدان آزانین،
 گؤندر امدادیمای کؤچک رضانی،
 گئدر اولسان اوستادیمای دئی گلسین.

نامه یازیلیر آغزی باغلانیر. وئیرلر کنیزه، آپارا کاروانسارا دا تبریزه گئدن
 اولسا، کاغیدی وئره اونلارا، آپارالار تبریزه. کنیز نامه‌نی آلیب گلیب
 گزیر دولانیر گؤرور بیر کاروانسارادا قفله - قاتیر یوکلنیر. سوروشور: هارا
 گئدیرسیز؟ دئدی: تبریز ماحالینا. قیز دئدی: بیر نامه وار یئتیشه جک
 حاج حسین. دئدی: هانسی؟ او کؤچک وانلی حاج حسین؟ قیز دئدی «بلی».
 نامه‌نی وئریب قایتدی. حاجی لار نامه‌نی آلیب گلیب چاتدیلار تبریزه.

تبریزده حاج حسین - نین قاپیسینی تاپیب نامه‌نی وئردیلر. حاج حسین نامه‌یه
 باخدی. او گون نچه نفر شهرین بؤیوک حاجیلاریندان و عالیم‌لریندن
 حاج حسین قوناق ایدیلر. بونلار رضانی مذمت ائیله ییردیلر شاید آشقیلیغی
 یئره قویا. حاج حسین رضانی چاغیریب دئدی:

- آشیقلا ری بوردان آروادسیز - اوشاقسیز یولا سالدین. گئدیب کیشمیرده سو
 پالچیق ایچینده آز قالیر آجیندان اؤله‌لر. گرک گئدیب اونلاری قورتاراسان،
 یوخسا سن منیم اوغلوم دئیل سن.

رضا دئدی: دده! بس نه جور اولدو. قاباقدان دئیردین بو ایشی گؤرمه. آمما
 ایندی دئیرسن گرک گئنده سن. آتاسی دئدی: اونلارا سن باعث اولموسان».

عالمىلر دە رۇزايە دىل - دلالت ائىلە يىردىلر. بىرى دئىردى منىم اوغۇلۇم فىلان
يىردە معلم دىر؛ او بىرى دئىردى منىم اوغۇلۇم فىلان يىردە موللادىر و ... بو
سۇزلر رۇزايە چوخ توخونوردو. حاجىنى دا مذمت ائىلە يىردىلر. نىيە اوغۇلۇن بو
ايشىن دالىسىجادىر. رۇزا آلير گۇرك بو عالمىلرە نە دئىر:

چوخ دا منم دئىب لاف ائتمە كۇنول،
حكومت ائىلە ين خانلار قوجالير.
آب و آتش، خاك و باددان يارانىب،
واللاە بىللە شىرىن جانلار قوجالير.

اينە آلبىدىر گولو - گول باده،
اورك سۇزلرىنى دئمگىن ياده،
هر جاوان كى، يوخسول اولادونىاده،
هر يىتن اوزونو دانلار قوجالير.

دئمه گىلن شاگىرد سۇزونو بىلمز،
كسر باغرىن باشىن كۇزونو بىلمز،
آدام وار دانىشىر سۇزونو بىلمز،
آدام وار هر سۇزو آنلار قوجالير.

رۇزا آلب الە گول و رىحانى،
آختارىز منزىلى، كول جھانى،
على كىمىن امام اسكندر ثانى،
رستم كىمىن پهلوانلار قوجالير.

رۇزا دئدى «سيز نە علته آتامە مذمت ائىلە يىرسىز. سىز دە قوجا اولاجاقسىز.
عالمىلر جاواب وئردى: رۇزا! ايستەدىك گۇرك سىن دوشوندى بىر شى وار

گئدير سن اونلارا نجات وئره سن يا يوخ. رضا بئله جاواب وئير:

شجر لر اوياندى اوردا مين آيه،

بوتون آيه لر دن يئندي سين بيللم،

مرحبا او آيه يه خدا يازيلدى (كى پنج تن دير)،

اوردا بير آيه وار يئندي سين بيللم.

خرابه مچيدده نه قاره گوردو،

بير اليف اوستونده نه قاره گوردو،

او خودوب او خودان نه قاره گوردو،

تمامن آيه نين يئندي سين بيللم.

كوچك رضا دئير او راحت ايندى،

گوروم گونو باتسين سير اغيب ايندى،

«محمد المصطفى» «براقى» ميندى،

گئندى نه دوققوز فلگه يئندي سين بيللم.

حاجى لار دئدير: آلايه ده وه رحمت ائيله سين سازى گؤتور سن اوزون

بيزدن عاليمن. رضا عبانى گئيب، او زامان هامى عبا اؤرتدى، سازى

سالدى چييينه. گلدى خبر آلدى كيشميرين يولونو. نچه يولو واريدى. بيرى

گمى نن، بيرى چاروادار يولو، بيرى ده پيادا يولو. گمى نن كيشميره گئتمك

او بيريسى يوللاردان ياخين ايدى. بوردان گمى يه مينسه يدى او تايدا اننده

كيشمير سرحدى ايدى. دئدى: خوب پول وئريب گمى نن گئدرم.

رضا يئتيشدى گوردو بير بؤيوك گمى. هامى مينيردى، مينلرين ايچينده

موللادان، سيددن، حاجى دان و ... وار ايدى. رضا اوتانيب سازى سالدى

عبانين آلتينا، گمى يه ميندى.

گمی یولا دوشدو. بیر مدت یول گئدیپ بیردن گمی سورن جماعاتا دئدی:
- آغلار! طوفان اسیر. امکانی وار گمی سو آلتینا گئده. سیز آللاه دوعا
ائیله یین آمین دئیین گمی باتماسین. عالیم لر دوعا ائیله ییر جاماعات آمین
دئیر. یا حسین و حسین سسی آسمانه بلند اولوب. گمی چی دئدی: فایداسی
یوخ اشهدیزی دئیین. گمی گئدیر سو آلتینا. گمی قوزانیر گۆیه، سو لیه
وورور گمی بو یانا- او یانا آشیر. بو عالیم لر دئدی:

- آختارین گؤرک ایچیمیزده ناجور آدام یوخدور کی، بیزیم دوعالاریمیز
قبول اولمور. آغا باشلادیلار هامی نین خور-خورداسین تۆکوب-
سؤکوشدور دولر. رضایا ییتیشنده گؤردولر بیر ساز، عباسی آلتیندا وار. دئدی لر:
- هه! ائله بونون قره ناتی دیر دا دعا ائیله ییری ک قبول اولمور. یاللا دورون بونو
تئر سویا آتاق قورتولاق. گمی چی دئدی:

- تئر اولون آتین سویا. رضا دئدی آغا بیر بئله سیز دعا ائیله دیز اولمادی، ایندی
بیر نچه کلمه ده من دعا ائیله ییم نجفه ساری. سیز ده هئچ آمین دئمگین. من
اؤزوم بیر دعا ائیلرم. اگر مستجاب اولدو، هئچ، مستجاب اولمادی سیز منی
سویا آتماق ایسته مز، سورادا قانلی اولاسیز، من اؤزوم اؤزومو سویا آتارام.
بیللم تانری یانیندا اریزشیم یوخدور. بیر عدّه گولور. بیر عدّه مسخره ائله ییر.
رضا ایندی بئله دئیر:

اوجا داغ باشیندا چوخ اولور دومان،
اسمه لیسن بادی مراد اس ایندی.
مؤمنلر گؤیلونه دوشوبدور گومان،
اسمه لیسن بادی مراد اس ایندی.

اوجا داغ باشیندا چوخ اولور سوسن،
مؤمنلر قلبی نین قراری سنسن،

يئتيش امدادىما يا امام حسن (ع)،
اسمه ليسن بادی مراد اس ايندى.

داغلار باشى نه غرق اولوب دومانا،
دولانایدی دووران، دؤنه زامانا،
سيغينميشام تک صاحب الزمانا،
اسمه ليسن بادی مراد اس ايندى.

قىل نامازين قويماگينان قضانى،
محشر گونو چکميگينن جزانى،
چاغيرين سيز غريب آغا امام رضانى،
اسمه ليسن بادی مورا اس ايندى.

گميچی دئدی: بابا آتین سویا. بير آشيق سؤزونه باخير سيز.
ايستيرلر رضانى آتالار سویا رضا دئدی: قويون سؤزومون ختمینی دئيم. اگر
مستجاب اولمادی آتین سویا منی.

رضا دئير تيغين دير الماس،
کافرلر اليندن ائدرلر هراس
يئتيش فرياديما حضرت-ی عباس (ع)،
اسمه ليسن بادی مراد اس ايندى.

بیردن گوردولر اوزاقدان بير گمی سوت وورا- وورا گلدی. گميچی دئدی:
قورخماين! حضرت-ی عباس (ع) گميسي گلدی. قدیم زامان دريالاردا
حضرت-ی عباس گميسي اولاردی ايندی ده وار. رومی دريالاردا اولاردی.
هر گمی يولونو آرسایدی. سوت چالاردیلار. او سوت- نان حضرت عباس
گميسي گليب او گمینی تاپيب اوز يولونا سالاردی. بونلارين گمیلرينی

حضرت-ی عباس^(ع) گمیسینه باغلادیلار. گمینی گتیریپ یئتیردی کیشمیر
شهرینین یانینا. آز قالمیشدی سحر ایشیقلانا گمی دایانیب بونلار ائندیلر.
رضانین هر نه پالتار ایننده واریدی دیدیب- داغیتدیلار. هر کس بیر تیکه
تبرک گؤتوردو. رضانی بیرى بویانا، بیرى اویانا چکیر. بو دئییر «منه قوناقدیر».
او دئییر «یوخ! من قوناق آپاریرام». رضا دئدی: سیز گئدین. منیم آیری ایشیم
وار. آیری ائویم وار.

رضا گلیب گولوستان خانیمین باغی نین یانیندا دیوار دالیسیندا یوخوسو
توتدو. اوردا یاتدی. او حین ده گولوستان خانیم یوخودا ایدی. بو یاندان دا
کنیزلر گلیب دئدیلر «خانیم دور سحر چاغیدیر. خانیم یتردن دوروب دئدی:
آی قیزلار! صبح یوخوسو دوز اولار. بیر یوخو گؤرموشم. گؤرک خانیم
قیزلار نه دئییر:

یاتیب بیر یوخو گؤرموشم،
گوردوم قیزلار یاریم گلیر.
قیزلار اوزرلیک گؤتورون،
چوخ جاواندیر گؤزه گلیر.

قیزلار دورون سیز بیتیرین،
منی یاریم یئتیرین،
لباس-ی الوان گؤتورون،
ایندی یاریم ییزه گلیر.

گولوستانام یالان دئمهم،
منم بیر چای منم چمن،
من کی یالقیز قالا ییلمم،
منه یولداش رضا گلیر.

قىزلار سۆزە قولاق آسمايىب خانىم قىزلار غىظ ائەلەدى «دورون!». قىزلار دوروب پالتار گۆتوردولر. خانىم دا اوتاغىنى گولاب غىرىلن يويور. قىزلار گلىب رضانى تاپدىلار اونو آيىدىب پالتارلارى اونا گئىدىردىلر. سونرا گولۇستان خانىمىن يانىنا گتىردىلر. بونلار قول-بويون اولدولار گۆرۇشۇدلر. رضا دئدى: او آشىقلار من باعث اولمۇشام. اگر اونلارى بوراخسان توركوسو وارام». گندىب آشىقلارى دامدان چىخاردىب گتىردىلر. بونلار يئتىشجك دۇشندىلر رضانىن آياغىنا. دئدىلر: اوستاد! بىزى باغىشلا بىز بىلمەدىك. دده يادىگارىن ووردو باشىنا دئدى: ايكى خوروز بىر يىردە اولماز. يا سن يا من. رضا دئدى: غاغىللى اول! دور شاگىر دلرىنى گۆتور گت تبرىزە. من دە سونرا گللم. دده يادىگار قبول ائەلمەيىب، آلير رضايلا دئىشە. گۆرك نە دئىر:

گل- گل آشىق سندن خبر آلايىم،

نە مايەدير چالينمايش دوتار هئى؟

نە قلەدير بىلمك اولماز يولونو؟

نە جىيىن دير او قلەدن اوچار هئى؟

رضا دئىر:

گل- گل آشىق وئرىم سۆزون جاوايىن،

او كۆنولدور چالينمايش دوتار هئى.

او اور كدير بىلمك اولماز يولونو،

روح جىيىنى او قلەدن اوچار هئى.

دده يادىگار:

او نە گولدور اودسوز باغرى داغلانير؟

او نەدير كى، ايلده بىر يول ياغلانير؟

او نەدير كى، صلواتا باغلانير؟

او نەدير كى، سرانجامين آچار هئى؟

رضا جاواب وئیر:

لاله گولدور اودسوز باغری داغلانیر،
«اوجون قیچی» ایلده بیر یول یاغلانیر،
او ثواب دیر صلواتا باغلانیر،
او قرآندیر سرانجامین آچار هئی.
دده یادیگار:

دده دئیر بیر- بیرینه دوزولور؟
کیمدن امر اولونسا جانی اوزولور؟
او نه دیر کی، مَرَّکبسیز یازیلیر؟
هانسی عالیم او یازقینی سچر هی؟
رضا دئیر:

او اؤلودور بیر بیرینه دوزولور
تانریدان امر اولسا جانی اوزولور.
او آند دیر کی، مَرَّکبسیز یازیلیر
آلاهدیر کی، او یازقینی سچر هئی.
ایندی رضا سوروشور:

گل - گل آشیق سندن خبر آلایم،
نئچه سوالیمیز واردیر بو دینده؟
جهان خالی، یئرله گوی بوتون سو،
کیم ایدی دریادا او دور ایچینده؟
دده یادیگار ییلمه دی. رضا سوروشدو:

نه دئییلدی پیغمبره عرشده،
او «سیری مکنون»- ی کیم گتیردی یئر؟

آتاسیز آناسیز نئچه کیمسه نه،

نئچه روشن چیراق واردیر بو دینده؟

نه دیر یئرین گؤیون قراری سنگی،

کیم گتیردی سو اودو، او آلتی دنگی؟

آلاهدان امر اولدو دؤرد کتاب اندی،

نه کئچدی زبوری قایتاردی بیردن؟

محمد معراجدان گلدی نه گؤردو؟

اونون ترجمانین کیم ایدی وئردی؟

چلیگی الینده دریادان گلدی،

هانسی شرط باغلاندى او گونکو گونده؟

یغیلسین ملکلر گؤتور تابوتون،

«یاسین»، «تبارک»، «ذیل خامه دین»

گل ایندی وئر «کؤچک رضا» جاواین

حقیقت قاپیسی نین آچاری کیمده؟

آشیقار هامیسی دؤشندی رضانین آیاقلارینا. دئدیلر: آغا اوستاد سنسن. اونلاری انعام- خلعتینن تبریزه یولا سالدیلار. رضا نئچه گئجه اکبر شاهین قیزی گولوستان خانیمین یانیندا قالیب، سونرا اکبر شاه خیر وئردیلر. بیر اوغلان تبریزدن گلیب سنین قیزین دالیسیجا. قیز دا قاباقدان آتاسینا قضیه نی دئمیشدی. اکبر شاه راضی اولوب نئچه گون، نئچه گئجه کیشمیرده بونلارا توی توتوب سونرا کجاوهرلر قوشولور، جیر- جاهاز آتلیلارینان یولا سالیرلار تبریزه دوغرو. تبریزده ده حاج حسین نئچه گون، نئچه گئجه بونلارا توی توتور. اونلار اوردا ساغ، سیزده بوردا سالامات.

